

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren N:o 27.

Lördagen den 19 april

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 10 och 11 innevarande april förda protokoll.

§ 2.

Efter föredragning af herr *J. Andersons* i Tenhult i senaste sammanträdet aflemnade motion n:o 230, hänvisades densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
Statsutskottets utlåtande n:o 51,
Lagutskottets utlåtanden n:is 42 och 43; samt
Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 25,
26, 27, 28 och 29.

§ 4.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr Axel Lilljequist i följd af sjukdom (Arthritis urica) är i behof af att under de närmaste dagarne hålla sig i stillhet, intygar

Stockholm den 19 april 1890.

Thure Hellström,
Legitim. läkare.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr J. Bromée är till följe af förkylning sängliggande och urståndsatt att deltaga i förhandlingarna under några dagar, intygar

Stockholm den 17 april 1890.

C. Häggström,
Läkare.

Att godsegaren herr N. Fosser måste, på grund af sjukdom (Akut tarmkatarr), under några dagar hålla sig på sina rum, intygas

Stockholm den 17 april 1890.

R. M. Bruzelius,
Med. Prof.

I sammanhang härmed tillkännagaf herr talmannen, att herr *M. Zachrison* låtit anmäla, att han af sjukdom vore förhindrad att bevista dagens sammanträde.

§ 5.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse tillkännagaf herr talmannen, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller derförinnan kunde varda af båda kamrarne godkända, komme att ega rum nästa fredag den 25 dennes och, om de då icke hunne afslutas, påföljande lördag den 26 april.

§ 6.

Till behandling förelåg statsutskottets utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

Punkterna 1—5.

Biföllos.

Punkten 6.

Lades till handlingarne.

Punkterna 7 och 8.

Biföllos.

Punkten 9.

Angående in-
dragning eller
förflyttning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.

Under mom. a) hemställde utskottet:
att Kongl. Maj:ts förslag derom, att navigationsskolan i Strömstad måtte vid utgången af augusti månad år 1890 indragas, icke måtte vinna Riksdagens bifall äfvensom att en af herr *J. A. Johansson* i Bastholmen väckt motion om samma skolas förflyttning måtte af Riksdagen afslås.

Vid punkten funnes fogad reservation af herrar vice tal-
mannen *L. O. Larsson* och *Sven Nilsson*.

Ordet begärdes af

*Angående in-
dragning eller
förflyttning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.*

(Forts.)

Herr Sven Nilsson, som yttrade: Herr talman! Det lär väl icke finnas mycken utsigt att i denna fråga vinna kammarens bifall till Kongl. Maj:ts förslag, i synnerhet som jag har anledning tro, att chefen för sjöförvarsdepartementet, som nu icke är här i kammaren närvarande, är nöjd med utskottets förslag. Emellertid synas mig de skäl, Kongl. Maj:t framställt för sitt förslag, vara fullt rätliga, och jag tycker, att, då Kongl. Maj:t framkommer med ett förslag, som går i reformerande riktning, Riksdagen för sin del bör godkänna detta förslag.

Mot Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag har anförts, att uti trakten omkring Strömstad finnes en talrik sjöfartssidkande befolkning, som skulle anlita dervarande navigationsskola. Det är sant, att det fins en stor fiskarebefolkning i denna trakt, men ser man efter, huru många, som begagnat undervisningen i skolan, så finner man, att det är ganska få, och detta har äfven utgjort en anledning för komitén att tillstyrka indragning af skolan.

Ett annat skäl mot det kongl. förslaget har också anförts, nemligen att det skulle blifva för dyrt för de elever, som nu studera vid skolan i Strömstad, att behöfva resa till andra, långt aflägsna orter. Men jag kan icke godkänna detta skäl, ty det gäller blott de elever, som äro bosatta eller hafva sitt föräldrahem i sjelfva staden Strömstad och sålunda få det billigare stäldt för sig, men dessa elever äro blott ett fåtal. Alla de andra, som bo i den kringliggande trakten, komma i ungefär samma belägenhet vare sig de skola vistas i Strömstad eller Göteborg, med den skillnaden likväl att de i skolan i Göteborg skola få bättre lärare. Således, om det ock skulle blifva något dyrare att bo i Göteborg, komma eleverne dock i hufvudsak att vinna på bytet, då de få åtnjuta den bättre undervisning, som der kan åstadkommas, ty det är uppenbart, att de bästa lärarekrafterna söka sig till de större städerna och skolorna. Jag tror ock, att man går i den rätta riktningen, om man, på sätt Kongl. Maj:t i en annan proposition föreslagit, söker draga in de små läroverken och reformera de större. I samma riktning har Kongl. Maj:t nu gått, och därför yrkar jag, på de skäl Kongl. Maj:t och komitén anført, bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Vidare anförde:

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman, mine herrar! Chefen för sjöförvarsdepartementet, som för tillfället är upptagen i Första Kammaren, har bedt mig nämna beträffande

*Angående in-
dragning eller
förflyttning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.
(Forts.)*

navigationsskolan i Strömstad, att, sedan nu stadsfullmäktige derstädes visat sig hysa ett lifligt intresse för denna skola och förbundet sig att upplåta fri lokal äfvensom bostad åt föreståndaren, så är det icke omöjligt att med antagande af statsutskottets förslag bibehålla skolen i Strömstad och genomföra den stat, som utskottet föreslagit, samt att, om Riksdagen antog detta förslag, chefen för sjöförsvarsdepartementet skulle hos Kongl. Maj:t hemställa om dess godkännande.

Då jag nu har ordet och kommit att tala om staten, skall jag be att på samma gång få tillägga ännu några ord om denna stat, nemligen att om man jemför den af statsutskottet föreslagna stat, med den, som står på sid. 30 i det vid Kongl. Maj:ts proposition fogade statsrådsprotokollet så finnes det nertill på denna sida anmärkningar af ganska stor vikt. Der är fråga om ålders-tillägg och om tiden för åtnjutande af dessa ålderstillägg om vilkoren för lärarnes rätt att erhålla de i staten uppförda löneför-måner, och om fyllnad i arfvodesbeloppet åt extra lärarne i ång-maskinlära i navigationsafdelningen vid navigationsskolorna i Stockholm, Göteborg, Wisby och Karlshamn, allt sådana saker, som tillhöra lönestaten, och hvilka troligen genom någotförbiseende, icke kommit att inflyta i den af statsutskottet föreslagna staten.

Jag har velat påpeka detta i förmodan, att någon af statsutskottets ledamöter skall komplettera denna framställning.

Herr Melin: Det är icke min mening att upptaga tvisten om, huruvida den ena eller den andra navigationsskolan bör före-dragas. Jag har endast vid granskningen af detta betänkande funnit, att navigationsskoleinspektören varit af den meningen, att icke någon minskning borde ske med afseende på dessa naviga-tionsskolor, liksom att stadsfullmäktige i Strömstad af flere skäl — särskildt med hänsyn dertill att det för sjöfartsnäringen vore nyttigt att bibehålla navigationsskolan i Strömstad — erbjudit sig att fortfarande lemna lokal för denna skola jemte andra för-måner.

Hvad jag egentligen ansett mig böra påpeka är det, att det förefaller högst egendomligt att just vid en tidpunkt, då hvar och en söker hitta på lämpliga medel för sjöfartsnäringens upphjelpande, just då besluta en inskränkning i navigationsskolornas antal. Jag för min del tror, att den naturligaste och bästa hjälpen för sjö-fartsnäringen är, att bildningsanstalterna för dem som egna sig åt detta svåra yrke blifva dels bibehållna, dels utvecklade. Och då här för närvarande olika meningar råda om, huru detta bör ske — synes bästa lösningen nu vara, att den komité, som för närvarande utarbetar förslag till upphjelpande af sjöfartsnäringen, äfven tager denna fråga om hand. Många andra förslag, som blifvit gjorda, hafva hänskjutits till denna komité, och jag tror, att det, hvarom nu är fråga, är ett af det viktigaste af allesamman.

Skola vi lyckas upphjelpa denna näring, måste vi se till, att ej blott följa med andra nationer uti att bereda tillfälle till vetande och bildning för dem, som skola beträda den banan utan om möjligt, söka gå förbi dem.

*Angående in-
dragning eller
förflytning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.*

(Forts.)

Hvad jag således velat framhålla är, att denna fråga ej bör alltför hastigt afgöras genom att ingå på Kongl. Maj:ts förslag. Jag tycker därför, att utskottet behandlat denna fråga rätt, ehuru i motiveringen åtskilligt finnes, som jag skulle önskat annorlunda, och gillar det slut, hvartill utskottet kommit — att tills vidare bibehålla navigationsskolan i Strömstad — så mycket mer som vestkusten är den, der den bästa befolkningen, som egnar sig åt yrket, finnes. Kanhända, när komitén utreder saken, det blir fråga om att få ytterligare en skola der nere, i stället för att taga bort den, som finnes. Någon penningefråga bör detta ju ej vara. Och äfven om kostnaderna skulle komma att ökas, bör Riksdagen göra hvad den kan i påpekad rigtning i stället för att vidtaga en hel mängd mer och mindre onaturliga åtgärder.

Jag vill ej uppehålla herrarne längre, utan blott yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Collander: Jag är till största delen förekommen af den siste ärade talaren och ber att i likhet med honom få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sven Nilsson sade, att det icke kunde vara någon väsentlig skilnad i lefnadskostnaden uti en mindre stad och t. ex. i Göteborg, i hvilken stad enligt Kongl. Maj:ts förslag den enda navigationsskolan för vestkusten skulle finnas. Detta är emellertid icke verkliga förhållandet. Särskildt hvad Strömstad beträffar, som är en badort, der befolkningen under sommartiden till badgäster uthyra många lägenheter, stå en mängd rum lediga under vintertiden, hvilka för godt pris uthyras. Kostnaderna ställa sig derigenom mycket billiga. Det har också visat sig, att denna skola varit besökt, oaktadt en större skola erbjuder tillfällen till högre undervisning.

Jag vill icke med detta hafva sagt, att nu varande undervisningsanstalter äro på bästa sätt ordnade. De kunna mycket förbättras. Men det synes besynnerligt att nu indraga denna skola vid vestkusten, men deremot behålla de vid östkusten belägna. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle för östkusten finnas fem större och mindre skolor, men deremot för vestkusten blott en enda. Vid undersökningar, som försäkringskomitén gjorde, voro för 1884 af befälhafvare, styrmän och maskinister vid östkusten antecknad ett antal af 1,825, för vestkusten åter 1,705 — således någorlunda lika. Men den ena kusten skulle få fem, den andra endast en skola. Detta synes icke vara någon rimlig proportion. Under 1888 och 1889 utgjorde vid samtliga tio sko-

Angående in- dragning eller förflyttning af navigationsskolan i Strömstad. (Forts.)

lor antalet elever 352. deraf i Strömstad 44. Det är således icke någon disproportion.

Hvad sjöfarten beträffar, med afseende hvarpå den siste talaren riktigt påvisade, att allt bör göras till dess uppmuntran, så kan man visserligen säga, att ångbåtsrörelsen mer och mer uttränger de seglande fartygen; men det torde dock ej vara omöjligt, att de seglande fartygen kunna få en tid, som är förmånligare. Det ständigt stigande priset på kol, hvari man ej kan motse någon förändring, gör verkligen, att för vissa trader segelflottan kan erhålla en lönande anställning. Man såg under förra året, då bättre fraktförhållanden inträdde, huru intresset genast ökades för att bilda rederier för segelfartyg; och jag hoppas, att vi ännu kunna komma till en sådan bättre konjunktur.

På de anförda skälen ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lasse Jönsson: Sedan jag begärde ordet, har så väl herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet som tvenne andra talare yttrat sig för bifall till statsutskottets förslag, och jag skall därför inskränka mig till att yrka detsamma.

Jag vill endast tillägga, att den kommission, som framställt förslaget om indragning af navigationsskolan i Strömstad, synes hafva varit temligen afvogt stämd mot kofferdissjöfarten. Det är klart, att den behöfver understödjas, så vidt möjligt är, sedan den åtgärd vidtogs — år 1880, om jag minnes rätt — att de, som skulle föra fartyg, skulle aflägga högre examen, och att minst två man, som aflagt examen, skulle vara ombord å fartyg, som gingo utom skagen och Lindesnäs. När staten bestämt dessa villkor och ålagt högre kostnader för dem, som idka sjöfart, så är det äfven statens pligt att se till, att så många läroverk, som möjligt, upprätthållas, så att den kurs, som ålagts eleverna, blir så billig som möjligt. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Werner: I det närmaste förekommen af talaren på göteborgsbänken, med hvilken jag helt och hållet instämmer, ber jag dock få nämna, att jag icke är med om att indraga navigationsskolan i någon af de mindre städerna och koncentrera undervisningen i de större, af skäl, bland andra, att just de, som söka sitt bröd genom vår sjöfartsnäring, i allmänhet äro mindre bemedlade, och att det därför kan vara ganska stor anledning att bibehålla navigationsskolorna i de mindre städerna, der lefnadskostnaderna äro betydligt billigare än i sådana städer som Stockholm och Göteborg. Skulle man indraga navigationsskolan i Strömstad — och detta vore naturligtvis endast början till en indragning af navigationsskolorna i de mindre städerna och undervisningens koncentrerande i de större — då skulle man också på samma gång omöjliggöra för ganska många att kunna taga exa-

mina, emedan de icke skulle hafva medel att uppehålla sig flere månader i en stor stad med dess dryga omkostnader i lefnadsväg.

Hvad särskildt beträffar trakten kring Strömstad, såsom mest passande för en navigationsskola, vill jag icke yttra mig derom. Jag instämmer med talaren på göteborgsbänken deruti, att man bör öfverlemna till den nuvarande sjöfartskomitén att taga hand derom och föreslå en lämplig plats. Jag tror i likhet med motionären från vestkusten, herr J. A. Johansson, att det kunde finnas en lämpligare plats inom länet. Men här är ej platsen att diskutera derom, utan då det varit fråga om att öfverlemna detta till sjöfartskomitén, ber jag få instämma i herr Melins yrkande och yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående in-
dragning eller
förflyttning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.*

(Forts.)

Herr Johansson i Bastholmen: Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid med denna fråga, då de flesta talare, som uppträdt, varit för anslaget till navigationsskolan i Strömstad. Jag skall endast be att få bemöta ett yttrande af herr Sven Nilsson. Han sade, att undervisningen i navigationsskolan i Göteborg måste anses vara vida bättre än den, som lemnas i skolan i Strömstad. Jag kan icke fatta, hvad som föranledt honom att komma till en sådan slutsats. Vill man se på statistiken t. ex. angående antalet elever, som blifvit underkända i Göteborgs navigationsskola, skall man finna, att under sista femårsperioden icke mindre än 32 procent der underkänts, hvaremot man i Strömstad arbetat så fördelaktigt, att der endast $1\frac{1}{2}$ procent i examen, som verkställes af censorer, underkänts. Det var också kanske det skäl, som gjort, att man förflyttat föreståndaren för Strömstads navigationsskola till Stockholm. Jag protesterar således mot, att icke i Strömstads skola undervisningen skulle vara lika god som undervisningen vid skolan i Göteborg.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag. Jag har med min motion endast velat bereda möjlighet för skolans förflyttande till annan ort inom Göteborgs och Bohuslän än Strömstad, för den händelse den der blifvit indragen.

Herr Sven Nilsson: Den upplysning, som motionären nu lemnade, tror jag innebär det allra bästa skäl just för den mening jag framhöll, eller att undervisningen är bättre i Göteborg än i Strömstad. Då man vid skolan i Göteborg går så noggrant till väga, att der 32 % af eleverna underkänts under det i den andra skolan detta varit förhållandet med endast $1\frac{1}{2}$ % måtte det väl vara tydligt, att undervisningen är strängare och skötes med mera omsorg i Göteborg än i Strömstad.

Herr Svensson i Karlskrona: Med anledning af herr Sven Nilssons påstående, att de siffror, som motionären framlade, skulle bevisa motsatsen mot hvad motionären afsåg att dermed bevisa,

Angående in-ber jag att få säga, att jag verkligen icke tror, att så är förhål-
dragning eller landet.

förflyttning
af naviga-
tionsskolan i
Strömstad.

(Forts.)

Ty det är icke säkert, att krafven äro strängare i en skola, derför att flere der blifvit underkända än annorstädes. Detta kan tvärt om bero derpå, att undervisningen derstädes är bristfälligare, så att de elever, som vinna inträde i skolan och icke hafva tillräckliga förkunskaper, icke kunna hinna inhemta det kunskapsmått, som erfordras för afgangsexamen. Jag tror att dessa siffror icke bevisa något hvarken för den ena åsigten eller för den andra.

På de skäl, som statsutskottet anfört, skall jag emellertid be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Äfven jag tror, att det skäl, som herr Sven Nilsson anförde, icke är hållbart. Jag har fått mig meddelad en uppgift, att en af lärarne vid navigationsskolan i Göteborg är uppskattad till 12,000 kronors årlig inkomst. Då hans inkomst såsom lärare i navigationsskolan blott är 3,000 kr., så skulle således de öfriga 9,000 härflyta från hans verksamhet såsom affärsman. Följden häraf kan vara den, att undervisningen får sitta emellan; åtminstone är detta tänkbart. I småstäderna kanske lärarne mera uteslutande egna sig åt sin lärareverksamhet.

Jag har blott velat säga detta och ville i öfrigt ansluta mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag. Då det är fråga om en så stor näring som sjöfartsnäringen, en näring, som vi alla vilja hjälpa och understödja, är det icke skäl att indraga någon för detta ändamål inrättad undervisningsanstalt. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner gifvits enligt de yrkanden, som förekommit, biföll kamraren utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölles.

Angående
förslag till stat
för naviga-
tionsskolorna.

I mom. c) hemställde utskottet:

att Riksdagen måtte godkänna ett vid utlåtandet såsom bil. C fogadt förslag till stat för navigationsskolorna i riket att tillämpas från och med år 1891, med förklarande:

att skolornas föreståndare och lärare i navigationsafdelningen skola, då de uppnått 65 lefnads- och 35 tjensteår, vara förpligtade att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade

pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå; samt att föreståndare eller lärare i navigationsafdelningen, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, utan att anledning förefinnes, att han kan återvinna tjenstbarhet, må, sedan detta förhållande blifvit genom föregående undersökning vederbörligen utredt, kunna utan egen ansökning från tjensten skiljas mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande innehavande lön.

*Angående
förslag till stat
för naviga-
tionsskolorna.
(Forts.)*

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Danielson: Jag skall be att få yrka ett tillägg till den bilaga C., till hvilken i första stycket af nu föredragna mom. c) hänvisas, med afseende å förslaget till stat för navigationsskolorna. I denna bilaga hafva nemligen bortfallit de anmärkningarna, som i den kongl. propositionen äro fogade till densamma. Då det emellertid varit utskottets afsigt att äfven tillstyrka bifall till dessa, vill jag anhålla, att till detta förslag till stat efter dess slutsiffra 94,650 kr. må fogas följande:

Anmärkningar:

1:o) För föreståndare och lärare i navigationsafdelningen kan lönen efter 5 år höjas med 500 kronor för den förra och 250 kronor för den senare, samt efter 10 år ytterligare höjas med 500 kronor för föreståndaren och med 250 kronor för läraren.

Tiden för tillträde af ålderstillägg räknas från och med kalenderåret näst efter det, under hvilket den stadgade tjenstaldern blifvit uppnådd.

2:o) Beträffande lärares rätt till åtnjutande af de i staten uppförda löneförmåner gälla enahanda vilkor, som i sådant afseende finnas föreskrifna för föreståndare.

3:o) Utöfver det dem tillkommande arfvode enligt stat skola de, som vid 1890 års ingång äro extra lärare i ångmaskinlära i navigationsafdelningen vid navigationskolorna i Stockholm, Göteborg, Visby och Karlshamn, så länge de i denna lärarebefattning qvarstå, hvardera åtnjuta fyllnad i nu utgående arfvodesbelopp med 300 kronor om året af anslaget till extra lärarekrafter.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta yrkande.

Herr Månsson: Det är med anledning af det föreslagna stadgandet i 3:dje momentet af denna punkt c), som jag begärt ordet. Såsom herrarne torde finna, så innebär detta stadgande för så vidt jag vet något för våra riksdagshandlingar eljest främmande och nytt. Det föreslås nemligen der »att föreståndare eller

*Angående
förslag till stat
för naviga-
tionsskolorna.*

(Forts.)

lärare i navigationsafdelningen, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, utan att anledning förefinnes, att han kan återvinna tjänstbarhet, må, sedan detta förhållande blifvit genom föregående undersökning vederbörligen utredt, kunna utan egen ansökning från tjensten skiljas mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande innehafvande lön.»

Detta förslag innebär alltså, att, om t. ex. en tjensteman vid en navigationsskola varit i tjensten endast under en mycket kort tid, kanske blott $\frac{1}{2}$ eller 1 år, och kommit i den olyckliga belägenhet, att han blifvit vansinnig, blind, lam eller döf, han skall kunna skiljas från tjensten och få åtnjuta hela lönen såsom pension.

Ett sådant förslag är som sagdt, så vidt jag vet, i vår riksdagshistoria alldeles nytt. Det lär visserligen finnas en förordning, som Kongl. Maj:t utfärdat som jag tror på grund af sin administrativa lagstiftningsmyndighet — jag tror den gäller armén —, der något dylikt stadgande förekommer; men för öfrigt tror jag icke, att det finnes någon liknande bestämmelse rörande någon corps eller klass af embetsmän. Förslaget är således temligen enastående.

Alldeles precis samma bestämmelse är äfven föreslagen i Kongl. Maj:ts proposition om omorganisation af de allmänna läroverken och lönereglering för deras lärare. För så vidt kammaren nu bifaller detta förslag, så får kammaren också vara beredd på att, så vidt jag kan se, genomgående upptaga den bestämmelsen såsom gällande för alla tjenstemän. Det är sålunda, såsom herrarne torde finna, en ganska stor och genomgripande magt, som Riksdagen här skulle fränsäga sig — magten nemligen att pröfva för sig hvarje särskildt fall, som i detta hänseende kan förekomma. Jag föreställer mig nemligen, att detta stadgande, derest det blefve antaget, skulle innebära en rättighet, om man så får säga, för hvarje lärare att, om han t. ex. blefve döf, få bibehålla såsom pension hela den lön, som staten erbjuder den, som sköter sin tjenst, äfven om denne lärare skulle kunna vara utmärkt skicklig att sköta andra sysslor och andra befattningar och kunna taga sig mycket annat före, men blott icke vidare vore lämplig såsom lärare. Ett sådant förhållande synes mig icke riktigt. Likaså skulle det också kunna inträffa, att en sådan person skulle kunna vara mycket förmögen och sålunda alls icke var i behof af förmånen att få bibehålla sin lön, såsom här föreslagits.

För närvarande är, såsom herrarne veta, förhållandet det, att Kongl. Maj:t, när ett dylikt fall inträffar, först noga pröfvar omständigheterna och sedan, om Kongl. Maj:t så finner skäligt, gör framställning till Riksdagen om pension åt en sådan tjensteman. Riksdagen får i så fall tillfälle att särskildt pröfva hvarje

fall för sig; och det torde vara nödvändigt att bibehålla samma förhållande, som hittills egt rum, och icke antaga, hvad som här blifvit föreslaget. Det är med anledning deraf som jag tillåter mig att yrka afslag å sista momentet i nu föredragna punkt c) *Angående
förslag till stat
för naviga-
tionsskolorna.* (Forts.)

Häruti instämde herrar *Erickson* i Bjersby, *Bexell*, *Bengtsson* i Gullåkra och *Andersson* i Hasselbol.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Ett stadgande af samma innehåll som det föreslagna finnes, såsom redan nämnts, gällande inom armén. Jag kan visserligen icke nu genast åberopa den författning, der det förekommer, ty jag hade icke väntat mig denna invändning mot Kongl. Maj:ts proposition; men att Kongl. Maj:t icke utan Riksdagens medgifvande utfärdat denna förordning, tar jag alldeles för gifvet.

För armén är detta stadgande af mycket stor vikt, för att t. ex. de officerare och underofficerare, som finnas på stat — och deras antal är ganska knappt beräknadt — verkligen skola kunna göra tjenst. Men om sålunda denna af Kongl. Maj:t och Riksdagen fastställda bestämmelse för armén varit till mycket stor fördel, så hade man dock der kunnat tänka sig den möjligheten, att någon underordnad kunnat flyttas upp och sköta tjensten, ehuru detta visserligen medfört stor olägenhet. Men om det blir fråga om någon skola, isynnerhet någon af dessa smärre, som endast hafva ett par lärare, och t. ex. den ene af dessa blir blind, döf, lam eller vansinnig och således absolut oförmögen att sköta sin tjenst, — hvad blir väl då följden? Jo, först söker han naturligtvis ändå uppehålla tjensten och sköter den så godt han kan, ehuru undervisningen och elevernas utbildning deraf måste lida. Slutligen märker man, att detta icke går i längden; men läraren tar icke därför afsked — han har ju lön på stat — och följden blir, att Kongl. Maj:t på något sätt måste söka skaffa en extralärare. Men detta kostar naturligtvis lika mycket, ty en sådan lär man icke kunna få för lägre lön. Slutet på allt blir, att Kongl. Maj:t efter ett år inlemnar proposition till Riksdagen om beviljandet af pension åt ifrågavarande lärare. Hvad har man då vunnit annat, än att undervisningen under en tid blifvit vanskött?

Den näst föregående talaren nämnde, att man kunde tänka sig, att han endast ett halft år varit lärare och så råkat ut för nyssnämnda olycka. Naturligtvis är detta icke omöjligt, men det torde dock vara föga vanligt, att en person så hastigt blir alldeles blind eller döf. Ty naturligtvis tar man icke till lärare någon, som redan förut är så sjuklig. Men om detta inträffar, så har han naturligtvis rättighet att stå qvar på stat och kan icke afskedas, han må ha varit lärare i ett halft år eller tio. Förslaget är sålunda icke tillkommet för att bereda lärarne en fördel — de hafva sina rättigheter oförytterliga — utan för att bereda

*Angående
förslag tillstat
för naviga-
tionsskolorna.*

(Forts.)

undervisningen en fördel. Och jag finner för min del detta alldeles nödvändigt, synnerligen vid skolor med så litet antal lärare som dessa, der det är af största vikt att hvarje lärare skall kunna sköta sin tjänst.

Inom armén tillämpas bestämmelsen på så sätt, att, när man funnit en person under tre års tid hafva varit blind, lam, döf eller vansinnig, och, såsom det vidare heter i betänkandet, ingen »anledning förefinnes, att han kan återvinna tjänstbarhet», så få vederbörande gå in till Kongl. Maj:t med anmälan derom. Denna remitteras sedan till medicinalstyrelsen, och denna är, såsom det ock är dess skyldighet, ytterst noggrann, när det gäller att pröfva, att han verkligen är otjänstbar. Först sedan erhåller han afsked.

För en lärare, som råkar ut för en sådan olycka, innebär förslaget ingen fördel, ty för honom är det sak samma, om han står qvar på stat eller får pension. Men för undervisningen är det till betydligt gagn.

Jag anser sålunda, att Kongl. Maj:ts förslag har goda skäl för sig, och att statsutskottet har handlat mycket klokt, då det gillat detsamma och föreslagit dylika bestämmelser för navigationslärarebefattningarna.

Herr Sven Nilsson: Jag skall be att få instämma med herr Ivar Månsson. Jag tror icke det vore synnerligen välbetänkt af Riksdagen att lemna ifrån sig en rätt, som den för närvarande har. Under den senaste tiden har man haft tillfälle att se, huru som man i vissa fall sökt gå så tillväga, att Riksdagens rätt genom vissa beslut skulle inskränkas. Det är på den vägen man nu vill fortgå, då man från Riksdagen vill draga rätten att pröfva framställningar om pensioner, som förut Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagt. Jag kan för öfrigt icke finna, att det är någon synnerlig olägenhet förenad med att dylika frågor, sedan alla förberedande undersökningar blifvit verkställda, — hvilka under alla omständigheter måste företagas — sedermera underställas Riksdagens pröfning. Så har skett hittills, och jag tror, att det varit ganska välbetänkt. Ty det har verkligen funnits tillfällen, då Kongl. Maj:t begärt pensioner, men Riksdagen icke ansett tillräckliga skäl föreligga för att bevilja dem. Och hvad det beträffar, att man under tiden får tillförordna en extralärare, så är det något, som lika fullt måste ega rum, vare sig man bifaller hvad Kongl. Maj:t föreslagit eller framdeles förfar på samma sätt som hittills.

Jag instämmer, som sagdt, med herr Ivar Månsson i hans yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Bengts-son* i Boberg, *Ericson* i Borekulla, *Bexell*, *Bruse*, *Petersson* i Brys-
torp, *Larsson* i Berga och *Ersson* i Vestlandaholm.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmaunen gaf, i enlighet med de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, med iakttagande af den af herr Danielson föreslagna rättelse, och *dels* på bifall till densamma med iakttagande af nämnda rättelse men med uteslutande af sista stycket, börjande med orden »att föreståndare» och slutande med ordet »lön»; och förklarade herr talmaunen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 9:de punkten mom. c) af utlåtandet n:o 6, med det af herr A. P. Danielson föreslagna tillägg, i fråga om bilagan c), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan med omförmälda tillägg, men med uteslutande af sista delen, börjande med orden »att föreståndare» och slutande med ordet »lön».

Omröstningen visade 80 ja men 119 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 10 och 11.

Biföllos.

Punkten 12.

Mom. a)

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för byggande af pansarbåt af »Sveas» cert bevilja ett belopp af 2,868,000 kronor och deraf till utgående på extrastat för år 1891 anvisa 868,000 kronor. *Angående anslag till en pansarbåt af Sveas cert.*

Uti en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 20) hade herr J. Mankell yrkat, bland annat, att Riksdagen icke måtte bevilja anslag till den ifrågasatta tredje pansarbåten af Sveas cert, men i stället bevilja 400,000 kronor till byggande af en mindre pansarbåt af beskaffenhet, som i motionen funnes närmare angifven.

Under förevarande moment hemstälde nu utskottet:

att Riksdagen, med afslag å herr Mankells motion i denna del, måtte till en pansarbåt af Sveas cert bevilja 2,868,000 kronor och deraf på extra stat för år 1891 anvisa 500,000 kronor.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

Vid punkten funnos fogade reservationer:
af herrar *Lasse Jönsson*, *Sven Nilsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörap, *N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp och *J. Anderson* i Tenhult, hvilka yrkat, att utskottet måtte tillstyrka, att Kongl. Maj:ts förslag om beviljande af anslag för byggande af en pansarbåt af »Sveas» cert icke måtte af Riksdagen bifallas;

af vice talmannen herr *L. O. Larsson*, som yrkat, att i motiveringen måtte införas en mening af följande lydelse:

»Då utskottet således ansett sig böra tillstyrka anskaffandet af en tredje pansarbåt af »Sveas» cert, har utskottet på samma gång velat framhålla vigten deraf, att vid denna anskaffning leveransanbund måtte infordras, samt att de lägsta anbuden måtte vardas antagna, derest desamma i öfrigt lemna full trygghet för staten».

I fråga härom anförde nu:

Herr *Anderson* i Tenhult: Vid den tidpunkt, då monitorerna byggdes, ansågos dessa vara den enda sorts krigsfartyg, som borde ifrågakomma, men redan innan man hunnit att få den sista monitorn färdig, har man kommit under fund med, att de icke voro så bra, som man förut hade föreställt sig, och numera har man fått höra åtskilliga ledamöter af riksdagen förklara dessa monitorer vara nästan värdelösa. Jag tror, att det kommer att gå på ungefär samma sätt med de pansarbåtar, hvarom det nu är fråga; troligtvis skulle icke den tredje pansarbåten hinna blifva färdig, förrän man komme fram med det påståendet, att de icke längre äro ändamålsenliga. För några år sedan beslöt Riksdagen, såsom herrarne torde erinra sig, byggandet af pansarbåten *Svea*, och Riksdagen anslag år efter år medel, till dess fartyget hunnit blifva färdigt. När fartyget derefter kom upp till hufvudstaden färdigt till påseende, så inbjödos Riksdagens ledamöter jemte flera andra att deltaga i en tur med fartyget ut åt skärgården. Resan gick lyckligt och bra, så att derom icke är någonting att säga, men innan fartyget lemnade Stockholm, fann man att icke allting af fartygets tillhörigheter var så bra, som man hade föreställt sig; och en icke oväsentlig del af fartygets tillhörighet gick till sjöbottnen, der det ännu lär qvarligga.

För min del kan jag ingalunda förstå, hvarför Kongl. Maj:ts regering är så angelägen med byggandet af en ny pansarbåt, den tredje i ordningen, innan man hunnit få pansarbåten *Göta* färdig. Det synes mig icke vara så angeläget eller af behofvet påkalladt att samtidigt bygga två pansarbåtar och dessutom en kanonbåt, hvartill anslag i nästföljande punkt begäres.

Med denna min uppfattning är det tydligt, herr talman, att jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets förslag.

Herrar *Sjöberg* och *Petersson* i Dänningelanda instämde häruti.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Jag har inom utskottet reserverat mig mot föreliggande beslut under förmenande, att ett års uppskof med beslut om anordnande af medel till en ny 3:dje pansarbåt icke kunde verka skadligt. År 1886 väckte Kongl. Maj:t förslag om byggande af den andra pansarbåten, eller tre år efter det beslutet om anskaffande af den första pansarbåten blifvit fattadt; men Riksdagen nämnda åransåg, att ett uppskof med den då begärda båtens byggande borde ske, till dess den första pansarbåten hunnit blifva färdig. Samma förhållande föreligger också nu. Endast tre år hafva förflutit sedan Riksdagen beviljade anslaget till den andra båten; och man borde nu, synes det mig, kunna låta anstå med den tredje båten, tills den andra blifvit färdig, hvarigenom man hunne göra ytterligare undersökningar och försök, huruvida denna cert verkligen är så lyckligt vald, som man i allmänhet velat påskina. Vid de tillfällen, då förslag om nya fartygscerter blifvit framställda har man aldrig fått höra några anmärkningar utan först sedan man byggt så många fartyg af det slaget, som man ansett nödiga; men sedan de blifvit färdiga, så har man fått höra hvarjehanda anmärkningar deremot af såväl officerare som andra. Om man nu gifve sig tid att vänta ett eller annat år med den tredje pansarbåtens byggande så skulle man kanske få höra en eller annan officer, som hade mod att uttala sina tvifvel, huruvida denna cert må vara den lämpligaste. För öfrigt saknas icke heller nu anledning till anmärkningar. Så t. ex. har den andra pansarbåten icke samma utseende som den första, och då en mängd ändringar ansetts böra vidtagas, så visar detta, att den första båten icke var utan fel. På samma sätt kan det inträffa med den tredje pansarbåt, hvarom nu är fråga. Nya uppfinningar kunna under tiden göras, som påkalla nya behof och ändringar i det först uppgjorda programmet. Och om man forcerar byggandet så, att den ena båten icke ännu är färdig, när påbörjandet af den andra beslutas, kan det inträffa, att man bygger dem mer eller mindre olämpliga, och att först sedan deras antal stigit kanske ända till tio stycken och byggandet afstannat, man får höra den anmärkningen framställas att den cert, hvarefter de byggts, icke är lämplig. Det är en svår och vansklig sak att inlåta sig på bedömande af, hvilken cert må vara den rätta; och ett uppskof vore just med hänsyn till denna svårighet på sin plats under hvilket utredning af denna fråga kunde ske och ytterligare erfarenhet vinnas. För närvarande pågår en strid angående dessa fartyg, som är af synnerlig vikt, nemligen striden, hvilka pansarplåtar äro derför ändamålsenliga. Denna strid pågår i alla länder och inom de mest framstående byggnadscorpsar i verlden, och den är ännu icke utredd

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

eller afgjord. Men så vidt man kan döma af handlingarne från de profskjutningar, mot de olika sorters pansarplåtar, som blifvit verkställda, har den plåt, som vi begagna, icke fått det goda vitsord, som bör mana till att fortsätta med att begagna den förrän vidare undersökning skett.

Då år 1884 pansarbåten Svea skulle byggas, antog marinförvaltningen det anbud, som blifvit inlemnadt från Creuzot i Frankrike. Då kommo agenterna för de andra firmor, som tillverka såväl stål- som compoundplåtar till marinförvaltningen och sade: Ni kan väl upptaga våra anbud till pröfning; vi erbjuda oss att underkasta oss prof inom edert eget land. Och då derpå svarades, att det skulle komma att kosta för mycket, så erbjödo sig dessa verkstäder att icke blott lemna och föra hit den utländska plåten, utan äfven bekosta hela profskjutningen. Detta anbud afstyrktes och uppmanade marinförvaltningen den 26 januari 1885, på aftonen, de olika verkstädernas ombud här på platsen, att anbud å plåten till Svea skulle vara inlemnade före torsdagen den 29 januari, således inom 3 dagar. Innan den föreskrifna tiden inkommo anbud från firmorna Cammel & C:o och Marrell, hvilkas anbud understego det med Schneider & C:o i Creuzot uppgjorda, och, genom villkorligt kontrakt fastställda till, om jag minnes rätt, 1,603 francs per ton, hvilket, efter leveransanbudens infordrande af Creuzot, nedsattes till 1,480 francs per ton, hvarigenom en besparing uppkom af omkring 50,000 kronor för svenska statsverket. När så frågan om den andra pansarbåten förekom, d. v. s. icke första året, 1887, då vid gemensam votering med 12 rösters öfvervigt det första anslaget till den samma beviljades, utan 1888, då andra utlägget skulle ske, kommo alla dessa fakta på tal i afdelningen; jag hade t. o. m. skaffat mig fotografier öfver profskjutningarne vid Spezzia, Amager, Pola m. fl. ställen. Deraf framgick tydligt, att Cammelplåten eller den s. k. compoundplåten segrat i täfplingarne, och att den, som här i landet blifvit använd, enligt min och fleres åsigt lidit nederlag. Och till sist enades vi inom afdelningen att i motiveringen till utskottets förslag införa ett stycke med uppmaning till Kongl. Maj:ts att, innan plåten beställes, inhemta anbud och öfverlemna dessa till täfpling. Denna motivering gick äfven igenom i statsutskottet, och vi hade sålunda förhoppning, att den skulle komma till Kongl. Maj:ts kännedom. Vi talade i denna motivering först om möjligheten att använda svenska fabrikat till bestyckning, då det kommit till vår kännedom, att en fabrik, nemligen Bofors, just experimenterade med att tillverka dessa stålplåtar. Det är nemligen så, att på detta slags plåtar patent icke är uttaget, utan tillverkningen af dem är upplåten till täflan, medan deremot tillverkningen af Cammel- eller compoundplåtar är inskränkt genom patent. Då nu, som sagdt, Bofors bruk upplyste, att det just experimenterade med tillverkningen af sådana plåtar, som

erfordrades, så ansågo vi, att man, så vidt möjligt var, borde försöka att taga den svenska plåten. Derpå fortsatte utskottet. »Skulle svårigheter möta att anskaffa pansarbeklädnaden inom riket, anser utskottet, att med hänsyn till den betydliga del af byggnadskostnaden, som erfordras för denna anskaffning, Kongl. Maj:t borde taga i öfvervägande, huruvida icke genom infordrande af utländska anbud och möjligen erbjudna täflingars anställande kostnaden för den samma så mycket som möjligt kunde nedbringas».

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

När denna motivering kom till Första Kammaren, så uppträdde der en officer från marinförvaltningen, som äfven var ledamot i statsutskottet, och yttrade: Det kan icke låta sig göra, mine herrar, ty vi hafva redan gjort upp om plåtarna. Vi hafva t. o. m. gjort upp kontrakten, sedan statsutskottet skref detta. Marinförvaltningen hade sålunda tagit sig friheten göra upp kontrakt härom, oaktadt den hade kännedom om hvad statsutskottet föreslagit. Detta skrämdes Första Kammaren, som därför afslog motiveringen, och denna kom därför icke med. Men nu frågar jag: Är det under sådana förhållanden ej skäl att vara tveksam, då det nu gäller att bevilja anslag till en ny båt? Om man afslår detta anslag af skäl, att det icke är utredt, hvilka plåtar äro bäst, så har Riksdagen dermed sagt: Ni skall göra undersökningar, infordra anbud både inom och utom landet och bevisa, att de plåtar, som anskaffas, äro de bästa, innan vi fortsätta att bygga flere båtar. Omförmälda motivering afsåg äfven påtryckning att åstadkomma infordrande af leveransanbud å så väl små som stora leveranser. Vid byggandet af Göta infordrades visserligen sådana anbud, och inkommo tre anbud från svenska verkstäder, som alla åtnjöto stort förtroende och hvilka tillverkat många fartyg och annat till staten samt gjort detta med bästa vitsord; men då antog Kongl. Maj:ts icke det lägsta anbudet, utan ett som öfversteg detsamma med nära på 200,000 kronor, utan att jag kan se någon orsak, vare sig tvifvel på de andra verkstädernas säkerhet eller deras förmåga att i föreskrifven tid bygga färdig pansarbåten. Denna omständighet är också att tänka på, innan vi besluta byggandet af en ny pansarbåt. Och då Kongl. Maj:t nu begärt samma summa som till den förra båten, kan man finna, att Kongl. Maj:t nu ämnar gå samma väg som förra gången och låta denna båt blifva lika dyr.

Huru jag sålunda än ser saken, tror jag, att vi skola kunna med största lugn låta denna fråga uppskjutas ännu ett år, hvar på staten skulle kunna göra en vinst. Jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Kihlberg, Holmgren, Eliasson, Nilsson* i Sorröd, *Dahn, Nilsson* i Skärhus, *Andersson* i Lyckorna, *Åkesson, Andersson* i Nöbbelöf, *Olsson* i Ornakärr, *Månsson, Anders-*

Angående son i Örstorps, Björck, Svensson i Rydaholm, Wieslander, Andersson anslag till en pansarbåt af i Hakarp, Lind, Andreasson, Bäckgren, Nilsson i Råby, Johnsson i Sveas cert. Thorsberg, och Svenson i Edum.

(Forts.)

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Här har i afseende på sjöförsvarmaterielen yttrats en del saker, hvilka jag, såsom icke varande fackman, ej kan besvara. En sak, som jag dock anser mig begripa, är den af den siste talaren berörda frågan om pansarplåtarna. Jag har nemligen varit artilleriofficer och såsom sådan haft till åliggande bland annat att studera denna fråga, och jag har dervid kommit till ett helt annat resultat än denne ärade talare. Han sade, att vid verkställd profskjutning med Creuzots och Cammels plåtar de senare befunnits bättre. Ja, detta kan ju vara möjligt i något enstaka fall. Men jag har också granskat saken och kommit till en alldeles motsatt åsigt. Jag tror icke, att frågan om den ena eller andra plåtsortens företräde är lätt att lösa, utan anser detta vara en af de svåraste frågor, som finnas att afgöra. I detta fall kan man komma till någon fullt riktig åsigt endast genom att under årtal följa med gjorda försök i detta hänseende och studera de resultat, hvartill man dervid kommit i de olika länderna, såsom England, Frankrike, Tyskland, Italien, Ryssland, Danmark m. fl. Sammanställer man sedan dessa resultat, så tror jag, att man får en säkrare uppfattning af frågan än om man genast kastar sig in på den åsigt, som gjort sig gällande här eller der. Hvarje fabrikant af pansarplåt säger naturligtvis, att hans vara är den bästa som finnes, och det är därför gifvet, att Cammel, som också gör en utmärkt plåt, skall säga, att hans plåt är den bästa. Helt naturligt är också, att, så vidt möjligt är, Tyskland tager tysk plåt, Frankrike fransk plåt och i ännu högre grad att England tager engelsk plåt, hvadan det ena eller andra landets beslut i detta fall icke bör vara af någon afgörande betydelse för oss. I de flesta länder fabriceras emellertid god pansarplåt, ehuru England icke förstår sig på att framställa mjuk stålplåt. Först begagnade engelsmännen mjuk järnplåt, men då projektilernas storlek och hastighet ökades, gjordes pansaret af hårdt stål, ty pansarplåtar af jern sköt man rakt igenom. Man försökte få pansarplåt, mot hvilken projektilen skulle sprängas sönder, och då tillverkade Cammel sin compound-plåt, som består af stålplåt utanpå och järnplåt inunder. Derigenom erhåller detta pansar samma egenskaper som hårdt jern, ehuru i ännu högre grad, nemligen hårdhet på ytan och seghet i den inre massan. Tyskland använder likväl den kruppska stålplåten och Frankrike Creuzots plåt af mjukt stål. Creuzots pansarplåt fick det största erkännandet vid de af Italien anställda försök, då detta land skulle bygga sina väldiga pansarkolosser. Italien kunde icke få lämplig pansarplåt inom landet, utan måste taga den utifrån, och man

fann då hvilka olägenheter vidlådde den engelska pansarplåten, hvarför plåten togs från Creuzot. Sedermera hafva vidlyftiga försök gjorts i detta afseende på flera ställen, bland annat i Danmark. Att sådana experiment icke egt rum i Sverige, är ganska naturligt, då det är en affär på hundratusentals kronor, om man skall kunna komma till något tillförlitligt resultat. Då är det mycket billigare att läsa rapporterna derom eller skicka ut en officer, som kunde få öfvervara försöken och afgifva berättelse derom.

Jag tror därför, att Kongl. Maj:t och marinförvaltningen gjort, hvad de bort göra, då de bestämt sig för Creuzots plåt.

Den ärade talaren sade vidare, att det visade sig hvad tåflan kunde göra, då man finner, att i följd af konkurrensen den ifrågavarande fabrikanten nedsatte priset å sin plåt, så att den blef 30,000 kronor billigare än den eljest skulle blifvit för »Svea». Ja, men detta bevisar ju äfven, att man varit angelägen att begagna tillfället för att trycka ned priset på hvad man ville köpa. Första vilkoret är naturligtvis att få pansarplåt, som verkligen skyddar folk och materiel, om den också kostar ganska mycket, ty hvad tjenar det annars till att hafva pansar, om den icke skyddar. I samma mån emellertid kanonkonstruktionerna och projektilerna förbättras och nya, mera verksamma krutsorter uppfinnas, hvarigenom projektilens hastighet blir större, i samma mån är det nödvändigt, att pansaret blir starkare, på det projektilen icke må tränga igenom. Och skall pansaret kunna skydda, måste det vara af bästa material.

Det är endast detta jag velat nämna, då det är en sak, som jag anser mig kunna stå för.

Herr Olsson i Kyrkebol: Jag kan icke vara med om att bevilja anslag till den ifrågavarande pansarbåten. För någon tid sedan byggdes ju flera stycken monitorer, som kostade landet rätt stora summor. Till hvad nytta äro nu dessa? Herrarne veta det allt för väl. Kan hända tiden snart är inne, då äfven pansarbåtarna äro odugliga! Det kan icke annat än väcka oro i landet, om de stora penningebelopp, som genom tullar m. m. inkommit i statskassan, användas på detta sätt. Man säger visserligen: vi måste försvara oss. Ja väl! Men tron I, mine herrar, verkligen, att vi kunna bygga så många pansarbåtar, som det fordras till försvarandet af våra långa kuststräckor? Jag tror det icke.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som statsutskottets förslag.

Herr Svensson i Karlskrona: Det borde vara en för alla tydlig sak, att fastän vi ingalunda hafva någon orsak att framkalla ett krig med någon annan magt, eho det vara må, och icke hysa den ringaste lust att kasta oss in i krigsäfventyrlig-

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

heter af hvilken art som helst, för så vidt de på något sätt stå att undvika, så finnes det i vårt lands belägenhet och dess långsträckta kusters naturliga beskaffenhet, åtskilliga omständigheter, som kunna locka våra stora grannar att vid ett dem emellan eventuellt utbrytande krig sätta sig i besittning af någon eller några af våra viktigaste hamnar för att der förskaffa sig erforderliga stödje- och replipunkter.

Ingen kan lifligare än jag önska, att menskligheten redan nu — eller rättare ändtligen nu — vore så verkligt humaniserad, så upplyst och förädlad, så besjälad af kristendomens anda, att krigets blodiga fador vore otänkbara. Men ännu hafva vi icke på långt när hunnit dit. Man kan beklaga detta faktum, men man kan icke förneka det. Om då en nation ställer sig vapenlös, handlar den lika oklokt och dåraktigt som den gör, hvilken icke vill försäkra sin egendom under tanke att det icke är säkert att någon eldsvåda skall inträffa.

Det nöd- och påtvungna försvaret och utgifterna derför måste man taga på sig, för att det i nödens stund må visa sig att vi åtminstone vilja försöka att mot våld och underkufvande försvara det hem, hvarifrån så många söner utgått, hvilka på många skilda områden beredt vårt namn aktning inom världen.

Att ett land med den belägenhet som Sverige har — till största delen kringflutet af hafvet och omgärdadt af skärgårdar — synes alldeles själfklart hänvisadt till att i främsta hand lita till sitt sjöförsvar, det är en mening, ofta uttalad, som säkerligen är delad ej blott af många utan af de flesta. Det är derför stärkandet af vårt sjöförsvar — hvilket kräfver de minsta offren af *levande materiel*, som ju är den ojemförligen dyrbaraste — utan tvifvel bör vara föremål för det svenska folkets och dess regerings synnerliga omsorg.

Att de af rustnings- och roteringsbesvaren tryckta landtmännen icke kunna vara hugade att anslå dryga medel till stärkande af vårt landtförsvar, förr än ett fullständigt härordningsförslag blifvit framlagdt, kan jag förstå, men då Riksdag och regering beslutat organisation af flottans trupper, bör intet sådant hinder nu ligga i vägen för att förskaffa oss erforderlig material för häfdandet af vårt försvar till sjös.

Fastän vi icke kunna absolut hindra en fiendtlig armé att landstiga, äfven om vi hade en flotta, som kunde mäta sig med våra stora grannars, så kunde med en sådan flotta, som i 1882 års sjöförsvarskomités betänkande föreslås, stora och beaktansvärda fördelar vinnas. Dessa fördelar beskrifvas af nämnda komité sålunda:

Fiendens rustningar erfordrade längre tid och medförde större kostnader;

hans äfventyr, så väl under färden öfver sjön, som i synnerhet vid landstigningen voro icke ringa;

han nödgades må hända, innan landstigning vedervågades, söka att förstöra eller åtminstone instänga vår flotta; för att instänga vår sjöstyrka måste han anlita må hända hela sin, utan säkerhet att ändå lyckas, och

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

i alla händelser vunne man alltid den fördelen att hären kunde samlas för att vid landstigningsplatsen möta fienden;

hade vi deremot inga pansarbåtar, som med sina svåra kanoner och jämförelsevis ringa djupgående, men ganska stora fart, icke äro några föraktliga motståndare, skulle vi vid ett utbrytande krig hafva att befara;

att fienden lätteligen landstege, utan att vår här finge underrättelse hvarken om tid eller ställe;

att fienden icke behöfver några pansarfartyg till skydd för sin transportflotta;

att hans rustningar derfor fordrade mindre tid och kräfde mindre kostnad;

att han icke hade något att äfventyra, hvarken vid färden öfver sjön eller vid sjelfva landstigningen, samt

att i händelse han af misstag valt landstigningsplats, der han möttes af vår armé, han kunde draga sig tillbaka utan fara att blifva oroad och lätt söka sig en annan landstigningsplats.

Enligt förbemälda komité's förslag skulle vi vid 1903 års slut hafva en flotta af 14 pansarbåtar af 1:sta klass och en under byggnad utom minbåtar och mindre pansarbåtar för insjöarnes försvar samt vid innevarande års slut 3 pansarbåtar af Svea-typen och två under byggnad, men vi hafva endast 2:ne sådana fartyg, hvaraf det ena ännu icke färdigbygdt och nu då Kongl. Maj:t begär för en 3:dje båt för nästkommande år 868,000, tillstyrker statsutskottet, men långt ifrån enhälligt, endast 500,000 kronor, hvadan arbetet naturligtvis kommer att gå så mycket långsammare.

Med anledning af några under öfverläggningen fälda yttranden skall jag, efter jag har ordet, bedja att få säga några ord.

En talare på jönköpingslänsbanken sade, att på 1860-talet, då monitorerna byggdes, dessa fartyg ansågos för att vara de allra bästa, men att nu äro de alldeles värdelösa och icke kunna gå öfvea Östersjön. Jag skall deremot be att få anföra att visserligen har fartygsbyggnaden sedan den tid monitorerna byggdes gått framåt så, att dessa fartyg visst icke äro så fördelaktiga som vid tiden för deras byggnad, särskildt med afseende på dess ringa fart, men de reda sig ganska väl i sjön. Ett exempel derpå är, att dessa fartyg för några år tillbaka gingo öfver Östersjön till Ryssland under mycket hård bris, för att ej säga full storm, under det att samtidigt andra fartyg, till följd af stormen nödgades söka nödhamn. Dessa fartyg äro dessutom starkt bepansrade och försedda med svåra pansarbrytande kanoner, hvilket göra dem till

Angående anslag till en pansarbåt af Sveas cert. ett värdefullt och starkt positionsartilleri i våra skärgårdar. Jag skulle önska att vi, i stället för 4 sådana, hade 40.

(Forts.)

Samma talare yttrade ock, beträffande Svea, att detta fartyg, då det 1887 visades för riksdagsmännen, befans icke vara så bra som man tänkte sig, och att en ganska väsendtlig del af fartyget låg på sjöbotten, hvadan han icke kunde hysa förtroende för ifrågavarande fartygstyp. Jag skall lugna den ärade representanten från Tenhult med att ingen del af fartyget, hvarken väsentlig eller oväsentlig ligger på sjöbotten, utan fartyget ligger helfärdigt i Carlskrona docka; det som förlorades var ett ankare med en del af kettingen, ett tillbehör, hvars förlust icke beror af fartygstypen. Denna förlust kan drabba hvilken fartygs-cert som helst och kan uppstå genom en omärklig bräcka i kettingsjernet, som spränges, då det får för hård frestning.

En talare på kristiansstadslänsbanken anförde, att det vore skäl att vänta med anslag till ny pansarbåt, till dess Göta blefve färdig, och erinrade att anslaget till Göta ej beviljades, förr än Svea var färdigbyggd. Men nu hafva vi ju erfarenheter från Svea, hvilka erfarenheter tillgodogjorts vid Götas byggande och för öfrigt kommer ju ingen byggnad att företagas, förr än Göta blifvit färdig. Af alla fackmän har jag icke hört något klander utan endast erkännande af Sveatypen. Den enda anmärkning, som framhållits mot Svea, är värmen i maskinrummet, en anmärkning som säkerligen beaktats å Göta och följaktligen äfven kommer att beaktas vid byggandet af nu ifrågavarande båt. Jag ser därför icke något skäl för uppskof, då vi nu kunna disponera erforderliga medel.

Jag skulle naturligtvis helst sett ett tillstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men är likväl tacksam för det som statsutskottets pluralitet vill gifva, och då inga utsigter finnas för bifall till den nådiga propositionen, ser jag mig föranlåten, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets betänkande i nu föredragna punkt.

Herrar *Lyth* och *Söderblom* instämde i detta yrkande.

Herr Crafoord: Såsom bosatt i närheten af svenska flottans hufvudstation är det helt naturligt, att jag under årens lopp icke allenast kommit att undfå någon kännedom om flottans tillstånd och dermed sammanhängande ämnen, utan äfven att intressera mig för detta vårt lands försvarsvapen, och det är af denna anledning som jag nu begärt ordet, dervid jag, såsom icke man af facket, endast har att yttra mig ur allmän synpunkt.

Redan förut lifligt öfvertygad om nödvändigheten af en tillökning i vårt lands sjöförsvar och om faran för ett uppskof dermed, har jag i denna min öfvertygelse blifvit stärkt genom det beaktansvärda yttrande af marinförvaltningen, som förekommer

i motiven för den kongl. propositionen angående denna hufvudtitel. Der heter det nemligen på sid. 5, att — hvad vi alla tyvärr nogsamnt känna — vårt land endast egde »ringa medel», det vill här säga sjöförsvaret till stödjande af vår neutralitet eller afvärijande af ett fiendtligt anfall på våra kuster; att behovet af sjöförsvarets förstärkande med hvarje år blefve allt mera behjertansvärdt särdeles under en tid, då nästan alla Europas stater och — märk väl, mine herrar — särskildt våra grannar för förbättring å ökning af sina stridskrafter till lands och sjös gjorde ansträngningar, hvilkas stora omfattning endast kunde förklaras af en lika djup som allmän misstro till varaktigheten af det nu rådande fredslugnet.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

Vid detta förevetande kan jag för min del ej finna annat än att i fosterlandets välförstådda intresse de uppoffringar måste göras, som finnas erforderliga för stärkande af vårt sjöförsvaret.

Det hade visserligen varit bäst, om Kongl. Maj:ts proposition i föreliggande fråga bifallits utan afprutning, men då jag hyser det förtroende till statsutskottet, att landets förmåga i detta afseende blifvit noga afvägd, så inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets framställning i denna punkt.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag måste beklaga, att jag icke tillräckligt förstår denna fråga, så att jag måhända ej borde deltaga i debatten om densamma, såvidt det gäller att här bedöma, hvilken materiel som för sjöförsvaret är den bästa. Men då frågan äfven gäller kostnaderna för vårt försvar anser jag det vara äfven den icke sakkunnige representantens rätt och pligt att deltaga i densammes behandling. I detta senare afseende framställer sig för mig det spörsmål: står det väl i god öfverensstämmelse med våra tillgångar att nu fortsätta byggandet af dessa större och dyrbarare pansarfartyg, eller låter det icke tänka sig, att vi kunde ordna vårt sjöförsvaret lika väl och för våra förhållanden lika kraftigt genom att anskaffa mindre pansarbåtar och genom att ytterligare öka vårt minförsvar? Och på detta spörsmål synes det mig, såsom om svaret bör vara, att, med de begränsade tillgångar vi ega, böra vi i främsta rummet se till, om vi kunna förstärka vårt försvar med denna mindre kostbara materiel. Jag förutsätter nemligen, att den tanken skall vara långt borta, att vi i ett sjöslag skulle kunna försvara oss ute på öppna sjön. Vårt sjöförsvaret måste i min tanke inskränka sig till ett kustförsvar, och vid sådant förhållande tror jag ej det kan vara rätt att fortsätta med byggandet af dessa stora krigsfartyg, utan att det vore bättre att nedlägga kostnader på mindre pansarbåtar och minbåtar samt på minförsvaret. Ett ytterligare skäl för mig att i denna fråga vara betänksam, är det, att, såsom vi veta, pansarfartyget Göta bygges efter ritningar, som innehålla en hel del förändringar i dem, efter hvilka Svea byggdes. Låt vara, att dessa förändringar icke voro så stora, så innebära de likväl ett

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.

(Forts.)

gif akt, då de visa, att sedan man trott sig hafva konstruerat ett pansarfartyg, som ansetts vara fullkomligt, man ändock strax derpå anser sig böra göra förändringar i det andra fartyget af samma slag. Och vi känna redan, att det äfven är fråga om att göra förändringar i det 3:de pansarfartyget utöfver dem, som gjorts vid byggande af Göta. Äfven här synes mig ligga ett skäl åtminstone tills vidare emot bifall till det föreliggande förslaget. Såsom jag redan nämnt, är jag ej synnerligen glad åt att behöfva yttra mig i denna fråga, emedan dertill fordras större sakkunskap än den jag eger. Då jag nu emellertid detta oaktadt ansett mig böra göra detta uttalande, har detta skett hufvudsakligen med hänsyn till de stora kostnaderna som äro i fråga, och jag ber att få göra den vördsamma hemställan till representanterna från Sveriges landsbygd, huruvida de anse beviljandet af ett anslag som detta stå i rätt god öfverensstämmelse med deras berättigade önsknings och fordringar på en skattereform.

Jag tviflar på, att det står i god harmoni med landsbygdens befolknings intressen, om vi för vårt försvar använda snart sagdt alla statens nuvarande rika tillgångar på ett sådant sätt, att vi icke i någon mån hafva tillgodosett de berättigade krafven på lindring i de bördor, i synnerhet för vårt försvar som särskildt trycka den svenska jorden. Vi kunna utan allt tvifvel icke efterkomma en sådan önskan, hur gerna vi än skulle vilja, om vi bevilja det ena stora anslaget efter det andra. Och det är af sådan hänsyn också som jag för min del måste vara emot det nu ifrågavarande anslaget. Jag ser i dessa ökade anslag på 4:de och 5:te hufvudtitlarne och äfven på andra håll ett aflägsnande från det mål, som man ställt upp för sig och som blifvit erkänt af båda statsmakterna såsom ett berättigadt mål, nemligen afskrifningen af våra grundskatter. Jag säger, att jag i anvisandet af dessa stora anslag ser ett aflägsnande allt mer och mer från detta mål, och det är af denna omständighet jag är tvingad att vara emot äfven ett anslag sådant som detta, för hvilket jag möjligen under andra förhållanden i någon förändrad form kunde hafva sympati.

Jag har ingenting vidare att tillägga, än att jag skulle önska, att vi någon gång komme derhän, att vi komme i godt förstånd till hvarandra. Omöjligt är det, mine herrar, att vinna den enighet, den kraft och styrka, som behöfves inom Riksdagen för att på ett för nationen tillfredsställande sätt lösa sådana frågor som försvarsfrågan eller att tillgodose intressena der vid lag med mindre än att man på samma gång vill taga hänsyn till deras berättigade fordringar, hvilka bära en särskild börda för vårt försvarsväsen. Och jag ber att ännu en gång få betona, att så länge Riksdagen icke vill taga tillräcklig hänsyn till detta, synes det mig, att Riksdagen inslagit på en orätt väg. en väg på hvilken jag icke vidare vill följa med.

På dessa skäl får jag yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan i den föredragna punkten.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Bexell, Bengtsson* i Boberg, *Ericson* i Borekulla, *Anderson* i Himmelsby, *Larsson* i Mörtlösa, *Johansson* i Bastholmen, *Svensson* i Brämhult, *Andersson* i Baggböle, *Forsselius, Johansson* i Löfåsen, *Andersson* i Hasselbol, *Olson* i Stensdalen, *Hansson* i Solberga, *Eriksson* i Elgered.

Herr Berndes yttrade: Med anledning af en ärad statsutskottsledamots på kristianstadsbänken yttrande skall jag — icke såsom fackman inom sjövapnet men såsom möjligen varande något hemma i jernhandteringen — be att få säga några ord.

Jag tror att den ärade talaren fäst sig allt för mycket vid priset. Detta kan naturligtvis vara mycket olika, men kvaliteten kan också vara mycket olika, och man får ej endast fästa sig vid ett godt pris, ty varan kan då blifva sådan, att man bör be Gud bevara sig för ett sådant pris. Han lade också enligt mitt förmenande för mycken vikt vid profven. Prof äro visserligen mycket bra, men de hafva icke alltid så särdeles stor betydelse. I fråga om spanmål är det mycket enkelt att åstadkomma ett prof, och ett prof som visar hurudan varan verkligen är: om man har omskoflad spanmål i ett magasin, tager man deraf en strut som prof och hela partiet är sedan fullkomligt likt detta prof. Men i fråga om pansarplåt är det ett annat förhållande; ty denna finnes icke på lager, utan måste tillverkas för hvarje särskildt tillfälle. Tillverkningen af denna vara är dessutom mycket svår, och ju svårare tillverkningen är desto svårare blir det att åstadkomma ett tillförlitligt prof. Hvar och en verkstad bjuder naturligtvis till att icke skicka det sämsta, men ett prof kan utfalla mycket olika. Det kan understundom hända, att ett enstaka prof från en verkstad, som icke i allmänhet gör anspråk på att lemna den bästa tillverkningen, gifver det bästa resultatet, men summan af alla prof från denna verkstad visar icke den bästa varan. För att ett prof i fråga om pansarplåtar verkligen skall kunna utgöra någon garanti för att den levererade varan blir i öfverensstämmelse med profvet, måste så stor quantitet profplåtar skickas, att kostnaderna för dessa prof skulle vida öfverstiga hvad hos oss kan ifråga komma. Derföre torde det vara både säkrast och billigast att i fråga om arbeten af nu ifrågavarande slag inhemta den erfarenhet, som redan vunnits i andra länder.

En talare på blekingebänken anförde såsom skäl för afslag, att man vid pansarbåten Götas byggande icke kunnat i allo följa samma anordningar och beräkningar som gälde för Svea, utan måst vidtaga åtskilliga förändringar. Jag för min del får säga, att om vederbörande icke funnit att några förbättringar kunnat vidtagas, så hade detta varit vida sämre, och man hade kunnat

Angående anslag till en pansarbåt af Sveas cert. säga att de varit blinda för de lärdomar, som inhemtats sedan pansarbåten Svea byggdes, men icke nu. Ingenting, vare sig en pansarbåt eller någonting annat af människohänder gjordt, är så fullkomligt, att det icke kan förbättras.

(Forts.)

I likhet med den ärade talaren på karlskronabänken skulle äfven jag helst hafva önskat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, oförändrad emedan jag anser att, i händelse vi en gång blifva anfallna, flottan kommer att taga emot första stöten och därför först och främst bör så mycket som möjligt tillgodoses, men då den kongl. propositionen icke lär ha någon utsigt att vinna framgång inom denna kammare, skall jag i likhet med nämnde talare inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gibson: Ehuru icke fackman skall jag tillåta mig yttra några ord i den föreliggande frågan.

Det är ju naturligt, att om vi anfallas sjöledes ifrån, så kan fienden när som helst landsätta sina trupper och underhålla förbindelse med dem, så vida vi icke hafva några krigsdugliga fartyg i sjön. Flottan skall utgöra den första linien, som först måste möta fienden. Finnas åter sådana fartyg till det antal, som af sjöförsvarskomitén ansetts behöfligt, så vågar jag tro att en fiende skall få ganska svårt att med sin transportflotta taga sig fram till våra kuster och der landsätta trupper. Jag antager äfven såsom aldeles sannolikt, att en fiende icke kommer att anfalla oss hvarken under hösten med sina stormar eller under vintern med sin köld. Blifva vi anfallna så torde detta sannolikast ske på våren. Ege vi då en flotta duglig nog att möta en fiende eller åtminstone oroa honom, så måste denna först tillintetgöras innan fienden kan landstiga. Kan emellertid flottan hålla stånd emot fienden under våren och sommaren, så vinna vi ju ett helt år och blifva derigenom i tillfälle att ordna våra inre försvarsförhållanden med besinning och lugn hvilket eljest aldrig skall blifva fallet.

Vi hafva icke råd — heter det — att bygga sådana pansarkolosser! Men, mine herrar, Svea och Göta äro verkligen inga kolosser, ty fartyg på 2,800 och 3,000 tons kunna icke rättvisligen få en sådan benämning. De engelska pansarfartygen med 14,000 tons displacement, de franska och framför allt de italienska, som uppgå ända till 15,000 tons äro kolosser, men våra pansarfartyg förtjena vid jemförelser snarare namnet pansarbåtar.

Jag kan förstå, att man kan hysa betänkligheter innan man åtager sig de uppoffringar som framkallas genom ökning af försvaret medelst värnpligtens utsträckning. Hundratusentals dagsverken nedlagda å exercisfälten — och de 25 å 30 millioner kronor, som försvaret kostar, äro verkligen uppoffringar — men jag kan icke förstå att man då det gäller att göra detta försvar med ett obetydligt anslag så kraftigt som möjligt och att skydda de

uppoftningar vi redan gjort, icke vill bevilja en så jemförelsevis liten summa som två millioner kronor till materielens anskaffande i öfverensstämmelse med hvad sjöförsvarskomitén föreslagit. Men äfven om vi nu bevilja detta ännu mindre anslag, hvilket statsutskottet föreslår, så skulle vi, ehuru alltför långsamt, likväl kunna nå målet och möjligen under tiden kunna göra det öfriga försvaret effektivt. Andra nationer hafva också uppfattat vigten af ett dylikt sjöförsvär och sky ej uppoftningar för sådant ändamål. Exempel derpå hafva vi från sistlidet år, då det engelska parlamentet beviljade 25 millioner pund sterling till nya pansarfartyg, och den franska deputerade kammaren, utom de 46 millioner francs, som årligen användas för nya fartygs byggande, anslag närmare 60 millioner francs. Nu skola helt visst många invända, att dessa länder äro så rika, att de utan olägenhet kunna afse så stora belopp till ifrågavarande ändamål. Men jag har en annan uppfattning, särskildt hvad England beträffar. Den engelska statskassan är för närvarande icke i samma förmånliga ställning som vår, och skatterna i England äro visst icke oansenliga.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Om regeringen följt samma grunder som man följt i England och vi hade gjort detsamma som det engelska parlamentet, hade regeringen begärt och vi beviljat på en gång 18,000,000 kronor till flottans ökande.

Det skulle vara af mycket intresse, om en undersökningskommission tillsattes för att utröna, huru det förhåller sig med vår flottas stridsduglighet. Jag befarar att en sådan undersökning skulle leda till det nedslående resultat, att det icke funnes några andra stridsdugliga fartyg än de två första klassens pansarbåtar, de 4 första klassens minbåtar och de 8 andra klassens minbåtar som äro byggda samt de två minbåtar af sistnämnda slag som äro under byggnad; summa två pansarbåtar och 14 minbåtar. Med denna lilla kontingent är det väl icke tänkbart att möta en fiende. Hvad våra öfriga fartyg beträffar, är monitorernas tid snart förbi — de böra utrangeras 1896, enligt komiténs beräkningar — och våra andra fartyg såsom kanonbåtar, korvetter m. fl. äro enligt mitt förmenande visserligen dugliga till öfningsfartyg men icke sådana att de kunna upptaga striden med en pansarklädd fiende. År 1879 föreslog certkomitén byggandet af 4 certer fartyg, den första certen pansarbåtar, den andra minbåtar; den tredje typen C, afsedd för stångminor, som aldrig blifvit byggd ock slutligen typen D, som skulle vara en pansarklädd kanonbåt som heller aldrig blifvit byggd, därför att den befunnits alldeles olämplig. Jag förmodar det var en till sin beskrifning något liknande båt, som motionären i Första Kammaren tänkt sig. Af sjöfartskomitén föreslogs 1882, att vi under en viss tid skulle bygga 14 större stridsfartyg och 94 mindre minbåtar, hvilket antal skulle vara tillräckligt att uppehålla en fiende under längre tid. Ja, när icke flottan behöfs större än

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

så, synes mig alla skäl tala för att fortskrida i den rigtning sjöförsvarskomiten afgifvit såväl med hänsyn till fartygens antal som cert, helst pansaret nu i så många år kunnat hålla stängen och de redan byggda pansarbåtarna äro både billiga och ändamålsenliga, trots herrarnes påstående, att anmärkningar haglat mot dem; några sådana i sak har jag ännu icke fått höra och vågar tro att alla de anmärkningar ni hört, äro af obetydlig beskaffenhet.

Det anmärktes nyss, att vi borde försöka inrätta vårt sjöförsvar på sådant sätt, att vi skaffade oss mindre pansarbåtar och inskränkte oss till kustförsvar. Hvad de mindre pansarbåtarna beträffar, är det rent af en omöjlighet att bygga sådana. Går man under Svea-typen, måste man reducera antingen för pansaret eller för farten, båda egenskaper, som icke *kunna* uppoffras. Någon mindre båt än Svea *kan* icke utan sådan uppoffring byggas. Emellertid är ett förslag i sådan rigtning af herr Mankell framlagdt i Första Kammaren uti en motion, deri han förordar byggandet af en sådan mindre båt. Men huru han tänkt sig densamma, derför redogör han icke närmare, och jag kan icke heller utfundera hvad han menar. Vi hafva en reservation vid 1879 års certkomité att tacka för att vi hafva fått ett tydligt svar på frågan rörande lämpligheten af de mindre pansarbåtarna. Denna reservation var af kommandör Lindmark, som då ansåg att det vore lämpligast att anskaffa en mindre båt, som blott förde en grof kanon. På sjöförvaltningens auordnande gjordes då en kostnadsutredning, ritning och beräkning, dervid ådagalades, att kostnaderna för en sådan båt skulle öfverstiga 1,400,000 kronor, samt att båten desutom skulle vara olämplig för försvaret. Detta föranledde också kommandör Lindmark att yttra sig just om sin reservation på följande sätt: »Att den utredning, som nu egt rum, icke varit utan gagn vågar jag hoppas, enär genom densamma pansarbåten A:s företräden säkerligen ännu klarare komma att framträda.» Jag tager mig på grund af hvad jag anfört friheten anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herrar *Rundbäck* och *Laund* instämde med herr *Gibson*.

Herr Petersson i Boestad: Ehuru en varm vän af ett starkt försvar, kan jag icke vara med om att bevilja anslag till ännu en ny pansarbåt, då vi nyss anvisat ett ganska stort belopp för att kunna färdigbygga pansarbåten Göta. Med den hastiga utveckling, som konstruerandet och byggandet af dessa skepp nu fått, då den ena typen genast öfverträffas af en annan, som är starkare och bättre, anser jag att man gör klokas, om man uppskjuter ännu ett år med beslutet om byggandet af denna båt.

En stor härförare har sagt: för att föra krig fordras pengar och återigen pengar. Jag tror därför, att man också bör tänka på att spara under den goda tiden för att i behofvets stund vara rustad äfven med mynt.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

Med anledning häraf tager jag mig friheten yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som statsutskottets hemställan i denna punkt, i hvad den afser anskaffande af en ny pansarbåt.

Herr Werner: Att under den tid, då bland fackmännen strider utkämpades rörande hvilken fartygscert skulle vara den lämpligaste för sjöförsvaret, Riksdagen stod i villrådighet, huruvida den skulle bevilja anslag till nybyggnader för detta försvar, då de möjligen skulle blifva resultatlösa, det kan jag förstå. Men sedan hos fackmännen samt till och med hos en stor del af allmänheten den åsigten vunnit stadga, att den s. k. Svea-typen är den mest lämpliga för vårt sjöförsvaret, förvånar det mig att det är så många som ropa nej, då det blir fråga om anslag till fartyg af denna typ. Svea-typen är nemligen såväl inom Sverige som af de utländska sjöofficerare, som varit i tillfälle att se den och af hvilka jag samtalat med mången, ansedd vara den, som bäst lämpar sig för vårt försvar och för Östersjö-strider. En båt af denna typ har den fördelen, att den kan gå utomskärs och upptaga striden med fienden samt sedermera fortsätta den inomskärs. Den har nemligen icke den storlek, som de utländska fartygen, och den har därför större manöverfärdighet, hvarför den anses mycket lämplig äfven för inomskärsstrider.

Här har talats om att vi skola inskränka oss till ett kustförsvar. Ja, det är just det, som vi göra, då vi icke gå öfver denna cert. Med kustförsvar menar man väl icke att man blott skall bygga sådana båtar, som kunna hålla sig inomskärs. De böra väl vara så konstruerade, att de också kunna gå några mil utomskärs, äfven om det blåser litet. Då man talar om kustförsvaret, är väl icke meningen, att man helt och hållet skall lemna Östersjön öppen för fienden att föra hit sin flotta, icke blott den som är afsedd för att öfverföra armén, utan äfven den stora transportflottan, som skall öfverföra alla förnödenheterna och upprätthålla kommunikationerna med andra sidan, det må vara den södra eller östra sidan om Östersjön. Det är väl icke möjligt att vi kunna försvara våra kuster, om vi icke hafva några fartyg, som kunna gå utom kusterna, ty i ordet kustförsvar ligger just den meningen, att man vid försvaret äfven skall kunna gå utom skärgården och göra fienden skada.

Jag tror att denna sak, hvad man än må yttra, redan är afgjord i kammaren. Jag är fullt öfvertygad derom, vare sig man uppträder och vädjar till fosterlandskärleken och hvad annat som helst, eller utan att någon talare uppträder. Det hörde vi mycket väl, då talaren på blekingebänken i sin slutkläm ytt-

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

rade, att han i beviljande af anslag under 4:e och 5:e hufvudtitlarne såg ett aflägsnande från lösningen af våra skattefrågor. Jag beklagar på det allra högsta, att något sådant skall vara anledningen till afslag, då man icke har några rent faktiska skäl att hålla sig till, såsom till exempel odugligheten hos det fartyg, som är föreslaget.

Jag har blott velat uttala min åsigt i frågan och anhåller om bifall till utskottets förslag.

Med herr Werner förenade sig herrar *A. V. Carlson* och *Wittrock*.

Herr Björkman: Jag inser mycket väl de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t och regeringen att äfven nu framkomma med ett förslag om anskaffande af en pansarbåt. Regeringen har säkerligen sett saken från den sidan, att en sådan båt skulle för vårt försvar vara nyttigt och kanske nödvändig.

Det har talats och skrifvits så mycket i denna fråga både utom och inom riksdagen, att det kanske torde vara litet svårt att säga, hvilkas åsikter äro de riktiga. Derom vill jag heller icke tvista med herrarne. Saken har framkommit från Kongl. Maj:t och regeringen, den föreligger nu till afgörande. Hvad på oss ankommer, mine herrar, skola vi säkerligen, om vi kunna, söka att så långt som möjligt bidraga att få ett försvar, som är af den beskaffenhet, att vi kunna våga oss emot en annalkande fiende, som söker förderfva oss. Men derjemte är det af stor vikt att betänka, om vi äro i den ställning, att vi kunna åstadkomma allt, som anses för nyttigt och nödvändigt i detta afseende. Det är lika viktigt att se på det ena som på det andra. Jag har alltid fäst mig vid den synpunkten och jag blef särskildt mera mogen för den uppfattningen, då en ärad talare, herr Danielson, för en liten tid sedan yttrade, att vi icke borde gå så långt för försvaret, att vi slutligen ingenting hade att försvara. Det finnes ett annat krig, som icke är så blodigt, som kriget med vapen, men dock medför mycken nöd och stort elände, och det kriget är det, deri borgenären fräntages hvad han på kredit lyckats förskaffa sig. Jag vill icke vara med om att öka försvaret, så att vi behöfva låna penningar. Det ser visserligen nu ut, som om vi skulle hafva så mycket penningar, att vi kunna börja byggandet af denna båt, men, mine herrar, jag är icke säker på hvad vi hafva, då vi slutat den. Detta skäl jemte ett annat, som jag nu skall nämna, gör att jag måste motsätta mig utskottets förslag. Så länge nemligen en viss klass af Sveriges befolkning skall ensam på sin bekostnad bestå den kanske starkaste delen af försvaret — jag menar indelningsverket — är det mycket tungt för denna klass att den ena gången efter den andra påläggas ytterligare bördor jemte de samhällsklasser som *icke* bi-

draga till det nyssnämnda försvaret. Då jag dessutom, såsom jag förut yttrat, icke vet om penningar till fullo komma att finnas till denna nybyggnad utan att vi behöfva låna — och det vill jag icke vara med om — får jag för min del yrka afslag å utskottets hemställan.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Herrar *Jönsson* i Mårarp och *Andersson* i Löfhult instämde häruti.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre von Otter: På samma gång som jag naturligtvis för min del måste beklaga, att statsutskottet så mycket nedprutat de af Kongl. Maj:t begärda anslagen, kan jag å andra sidan icke annat än finna mig tillfredsstäld deröfver, att utskottet ändtligen gått in på den af sjöförvarskomitén föreslagna vägen, och jag hoppas varmt, att Riksdagen måtte bifalla förslaget och sedan fortgå på samma väg.

Då jag således förklarar min tillfredsställelse i detta afseende, kan jag emellertid icke på samma gång gilla utskottets motivering för dess nedprutning å det af sjöförvarskomitén föreslagna beloppet, två millioner. Det är visserligen sant, att underhållsanslaget, som nu är 1,200,000 kr., i sjöförvarskomiténs förslag sänkts till en million, således 200,000 kr mindre än för närvarande. Men å andra sidan bör man också komma i håg, att en del dagaförningar, som bestriddes af underhållsanslaget och fortfarande göra det, blefvo af sjöförvarskomitén öfverflyttade till ett särskildt aflöningsanslag, som i motsvarande mån höjdes. Jag anser således, att, om man vill ställa sig på sjöförvarskomiténs ståndpunkt, man äfven bör bevilja dessa ytterligare 200,000 kronor.

Om jag nu jemför 1891 års stat, sådan utskottet föreslagit den, och sådan den skulle vara enligt sjöförvarskomiténs förslag, finner jag att hvad utskottet föreslagit understiger komiténs förslag med 231,760 kr., således med mer än 200,000 kr. Vidare är att märka, att i komiténs förslag finnes icke upptaget ett belopp på 80,000 kr. för lindring af rustnings- och roteringsbördan, hvilket belopp endast tynger på anslagsstaten, utan att sjöförsvaret har det minsta gagn deraf. Läger man då till dessa 80,000 kr., finner man, att utskottets nuvarande förslag med 311,760 kr. understiger hvad sjöförvarskomitén föreslagit. Jag tror därför, som sagdt, att denna nedprutning icke är berättigad. Då jag likvisst allt för väl inser, att det mesta som möjligen kan vinnas är hvad utskottet föreslagit, tjenar det naturligtvis ingenting till att vidare orda om saken, och jag önskar endast, att detta förslag måtte vinna framgång.

Då jag måst en stund uppehålla mig i Första Kammaren, har jag möjligen icke fått reda på alla de anmärkningar, som

Angående anslag till en pansarbåt af Sveas cert. (Forts.) blifvit framställda. Några har jag dock fått uppgifna, som jag skall be få bemöta

Det har yttrats, att Svea vore nog bra, men Göta vore byggd olika och således kanske icke lika bra, samt att man därför först ville se Göta afprovad och för den skull önskade ett års uppskof med byggandet af den tredje båten. Jag ber herrarne vara fullt öfvertygade att, om Göta icke blir bättre än Svea, som jag dock hoppas den skall blifva, den dock samnerligen icke skall blifva sämre. Den har förlängts med 20 fot för att få ett större citadell och större hastighet, om möjligt. En fart på 14 $\frac{1}{2}$ knop, som Svea gör, är visserligen ganska bra, men kanske icke fullt hvad man önskar. Men äfven i detta fall ber jag herrarne vara lugna, ty det finnes icke i Östersjön mer än tre pansarbåtar, som kunna följa Svea. Den ena är dansk och heter Ivar Huitfeldt och de två andra äro ryska, den ena med 16 knop, den andra med 17, såsom det åtminstone uppgifves. Jag talar icke om Italien och England, som hafva några stycken, som äro snabbare, åtminstone nominelt, men jag hoppas att vi icke skola komma i strid med dem. Nu är emellertid icke alltid den nominella farten densamma som den verkliga. Derpå har man sett många exempel. I tidskrifter såväl från Frankrike som England ser man klagomål öfver att deras fartyg icke hålla den utlovade farten. Der säges, att den *nominella* farten är den fart, som konstruktören tänkt sig skola gifva fartyget, men endast undantagsvis erhålles denna fart vid prof- och besigtningssresan, och blir det då, så blir det vanligen aldrig sedan. Vid force-ringar har man äfven sett, att nominella 16- och 17-knoppare visserligen till en början kommit upp till 14 knop, men derefter småningom sackat ned ända till 10 knop. Man skulle nu möjligen kunna tro, att så vore äfven fallet med Svea, men så är det icke, och detta af goda skäl. Det första är, att enligt mitt förmenande våra pansarbåtar — i synnerhet de som byggas vid Motala verkstad — tillverkas med vida större omsorg än de som byggas dussintals i utlandet. Ett annat skäl är det, att stormagterna i allmänhet hålla sina pansarfartyg ute flera år i rad, utan att docka dem, hvarigenom gräs och snäckor fastna vid båten och hindra farten i hög grad. Det tredje skälet är, att det är svårt att kunna få goda eldare till alla dessa fartyg, då det behöfves en så ofantlig mängd. Deremot är det möjligt för oss att få det till det fåtal pansarfartyg, som vi hafva. Derfor har också Svea visat vid försök, som blifvit gjorda två år sedan den blef färdig, att den håller samma fart som i början.

Här har uppgifvits i fråga om pansarplåtarna, att det icke skulle hafva infordrats anbud från flera håll, och att Creuzot (Schneider) skulle varit dyrare än andra. Jag ber då få uppläsa de anbud, som inkommit: från Brown och Cannel å 596,623,21 kr., från Marrell, som i parentes sagdt tillverkar en plåt, som vi

icke vilja hafva, å 735,846,45 kr., samt från Schneider, eller den i togo, å 586,524,24 kr. Således var Schneider eller Creuzot 10,099 kr. billigare än Brown och 149,322 kr. billigare än Marrell.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.

(Forts.)

Jag förstod icke, huruvida något blifvit yttradt i afseende på anbuden angående pansarbåtar, men jag skulle be, medan jag håller på, att få lemna några upplysningar äfven i det afseendet. Då Svea byggdes, infordrades anbud från de tre förnämnda verkstäderna i Sverige, nemligen från Motala, Kockums mekaniska verkstad i Malmö och Bergsund. De anbud, som då inkommo, voro: från Motala å 1,134,000 kr., från Kockums mekaniska verkstad å 1,295,000 kr., men från Bergsund kom intet anbud. Sålunda visar det sig, att det var en skilnad på 161,000 kr. mellan de två anbud, som då afgåfvos, deraf Motala var lägst. Då det sedan blef fråga om en ny pansarbåt, ansåg man, att, på grund deraf att Bergsund icke gjort något anbud förra gången och Kockums mekaniska verkstad då afgifvit ett betydligt högre anbud än det från Motala, det vore bästa affären att inleda underhandlingar med Motala, huruvida den ville bygga båten för samma pris, som den byggt Svea. Emellertid kommo, innan detta uppgjordes, framställningar såväl från Bergsund som från Kockums mekaniska verkstad i Malmö, att de skulle få inlemna anbud, hvilket icke heller kunde dem förvägras, men på de grunder, jag anført till statsrådsprotokollet, och hvilka af konstitutionsutskottet blifvit granskade utan anmärkning, antogs anbudet från Motala. Det skedde hufvudsakligen därför, att, då Motala byggt den första pansarbåten, det vore allt skäl att antaga, att denna verkstad skulle kunna göra den andra båten ännu bättre, och då vi aldrig byggt sådana båtar förut, och det vore af ytterlig vigt att det lilla fåtal vi ega måtte blifva så bra som möjligt, antogs som sagdt Motala anbud, som omfattade samma pris som för Svea.

För den händelse att anslaget skulle beviljas, behöfva herrarne emellertid icke vara oroliga för att ej anbud skola infordras, alldenstund Kongl. Maj:ts författning af den 10 maj 1889 angående upphandling ålägger vederbörande att infordra anbud från flere verkstäder och antaga det lägsta anbudet, såvida icke ett annat anbud i andra afseenden måste anses fördelaktigare. Hade denna förordning funnits förut, hade man varit ovilkorligen nödsakad att antaga anbudet från Bergsund. Jag vill visst icke på något sätt nedsätta Bergsund — denna verkstad har tvärtom gjort de allra utmärktaste arbeten åt oss — men jag befarade att, då den icke gjort någon sådan båt förut, den icke skulle kunna göra den så bra som Motala, och därför ansåg jag det bättre att upptaga anbudet från denna senare verkstad.

En ärad talare har ansett, att vi borde upphöra att bygga så stora båtar och i stället bygga små sådana. Jag vet icke om den ärade talaren menade sådana små båtar som de 3:dje klass

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

pansarbåtar vi redan hafva. Vi hafva tio sådana, men jag ber få fästa hans uppmärksamhet derpå, att dessa båtar icke kunna gå ens bortom Kanholmsfjärden i storm, och att vi sålunda icke hafva annat gagn af dem än såsom positionsförsvar i Stockholms inre skärgård, hvartill de dock äro ganska lämpliga. Men att bygga flere sådana vore föga skäl. Dessa båtar tillkommo på en tid, då sjöförsvaret var fördeladt på skärgårdsartilleri och flotta. För skärgårdsartilleriet voro de förträffliga och böra ännu såsom positionsartilleri utan tvifvel kunna göra stor nytta, men för kustförsvaret i öfrigt äro de olämpliga, enär de icke kunna förflyttas utom Stockholms skärgård. Vi kunna ju behöfva gå till Gotland och Öland eller från en del af kusten till en annan, ty annars hafva vi ju intet kustförsvar.

Hufvudsakliga uppgiften för vår flotta är enligt min öfvertygelse icke den att ensam upptaga striden med en stormagt, ty det kan den icke, utan i de flesta fall endast att skydda vår neutralitet. Hafva vi sådana fartyg, om hvilka nu är fråga, nemligen pansarbåtar — och önskvärdt vore att vi hade så många som sjöförsvarskomitén sagt eller fjorton stycken, men äfven med ett mindre antal — jag skulle vilja att vi åtminstone hade sex pansarbåtar med motsvarande antal minbåtar och annan erforderlig materiel — skulle vi redan vara vida bättre försvarade än vi nu äro. Sjöförsvarskomitén säger också i sitt utlåtande, att detta vore en betydlig förstärkning. Om vi skola skydda vår neutralitet, under en eventuel strid på Östersjön mellan två stormagter, är det af ytterlig viget att hafva något att komma med. Hafva vi det icke, kunna herrarne vara öfvertygade, att icke vår neutralitet skall blifva respekterad, utan kränkas. Det är säkert. Jag har en gång förut här i kammaren yttrat, huru det går den försvarslöse, och jag ber få tillägga hvad en engelsk statsman yttrade med anledning af trippelalliansen. Han yttrade: »Det finnes en källa till fara, hvilken är kanske mindre aflägsen än någon stormagts öfvervalde öfver de andra. Det är någonting mer än möjligt att tänka sig ett nesligt aftal mellan två eller flere af dem att bilägga sina tvistigheter genom plundring eller införlifvande med sig af smärre stater.»

Ja, mine herrar, vi hafva sett förut att sådant kan hända. Hafva vi ingenting att komma med, då blir icke vår neutralitet respekterad; hafva vi det åter, blir den det utan tvifvel, emedan man ej vill riskera att få äfven oss till fiender. I förra fallet, om nemligen vår neutralitet kränktes, kunde vi naturligtvis blifva tvungna att deltaga i kriget, och den, som då vore vår allierade, hade fördel ej af våra fartyg allenast, utan äfven af våra hamnar äfvensom tillgång till fyllande af sina förråd o. s. v. — således en större förmån än man kanske tror.

För öfrigt hade jag väntat mig att få från reservanterna höra åtminstone något hållbart skäl för afslag på den begärda

pansarbåten. Några sådana har jag emellertid ej hört. Här har deremot talats om afskrifningen af grundskatter; man vore ej villig att bevilja något anslag, om icke grundskatterna afskrefves. Men, mine herrar, jag hemställer: Hvad har pansarbåten att göra med grundskatteafskrifningen?

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

Det har äfven sagts, att vi icke hade råd. Mine herrar, när det är fråga om landets försvar, då *måste* vi hafva råd; skälen dertill har jag nyss anfört.

Det yttrades också af en talare här bakom mig, att den föreslagna pansarbåten vore en ny typ. Detta är icke förhållandet, man vidhåller alltjemt samma typ som den s. k. certkomitén föreslagit, men vidtager de förbättringar, som af den ökade erfarenheten förvärfvats. Sedan Svea byggdes, har ingen väsentlig förändring vidtagits. Ty icke kan väl det kallas någon förändring i typen, att man sätter till ett par snabbskjutande kanoner eller förlänger båten något litet. Konstruktionen är dock alltid i hufvudsak densamma.

För närvarande har jag ej vidare att anföra. Jag vore synnerligen tacksam, om kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Herr Stjernspetz: De anmärkningar, som framstälts mot statsutskottets förslag, synas mig icke vara af synnerligen svår beskaffenhet. De kunna hänföras till fyra klasser. Den ena rör sjelfva fartygscerten, i det man menar, att vi skulle behöfva mindre båtar för kustförsvaret, hvilken åsigt äfven gifvit sig till känna genom den i ämnet väckta motionen. På grund häraf är det åter andra, som önskat uppskof med byggandet af pansarbåten. Sedan har man satt denna fråga i samband med grundskatteafskrifningen. Ändtligen talar man om de tryckande bördorna och de stora penningeuppostringarna.

Hvad först *fartygscerten* beträffar, vill jag nämna för herrarne, att det är efter långa undersökningar man bestämt sig för just detta slags fartyg. Samma personer, som klandrande framhållit, att båten skulle vara för stor, hafva också förklarat, att våra monitorer skulle vara utdömda, och vilja ändå återgå till att bygga dylika mindre båtar. Detta tal hänger ju tydligen icke tillsammans, utan måste vara origtigt. Vi hafva ju dessa monitorer. Är det meningen att vi skola bygga sådana om igen, oaktadt man i samma tag utdömer dem? Dessa monitorer äro visserligen lämpliga för sjelfva skärgårdsförsvaret, liksom de tio små pansarbåtar vi för öfrigt hafva. Men meningen med kustförsvaret måtte väl vara den, att båtarne åtminstone skulle kunna förflyttas från Stockholm norrut, såväl som till Karlskrona och Göteborg; och Svea och Göta äro icke större båtar, än att de just lämpa sig för en sådan förflyttning. Det är ingalunda några båtar att skicka ut på de stora verldshafven.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

Man har äfven sagt, att monitorerna skulle vara fullkomligt odugliga. Detta är orätt, såsom äfven herr Svensson påpekat. De, som ifrå för ett inskränkt eller passivt kustförsvar, hafva just i dessa monitorer den materiel, som de tyckas föredraga. De kunna till och med gå ut på sjön, hålla Östersjön i hvilket väder som helst. Men deras fart är så långsam, att de likväl icke böra sändas ut på Östersjön, utan liksom våra små pansarbåtar hålla sig inom skärgården för att der möta fienden. Jag hoppas emellertid, att ingen vill återgå till att bygga sådana, efter alla förklarar dem vara mindre lämpliga, och då återstår väl intet annat än att taga pansarbåtarna af Sveas cert för godt, såsom i alla afseenden lämpligast för oss.

För öfrigt vill jag nämna en auktoritet, som jag tror kammarerna erkänner och som gillat dessa pansarbåtar — nemligen John Ericsson. Som vi veta, klappade hans hjerta varmt för fosterlandet, och han gjorde för detsamma ganska stora uppoffringar och mycket arbete. Han har studerat dessa våra båtar och förklarar sjelf, att de voro utmärkt lämpliga och goda båtar för det ändamål, hvarför de vore afsedda. Han hade dock en anmärkning mot den första ritningen. Han tyckte nemligen, att båten var något för kort och därför borde förlängas något. Denna hans åsigt rönt visserligen motstånd inom sjöförvaltningen; men hur det var — den vink han gifvit iakttoogs vid närmare utförd konstruktion, och båten förlängdes ungefär så som han velat. Och jag tror, att de auktoriteter, som finnas här inom riksdagsrepresentationen, icke gerna vilja mäta sig med en sådan auktoritet, liksom med fackmän inom flottan, så att vi få väl anse, att dessa fartyg äro fullt lämpliga.

Hvad för öfrigt beträffar talet om att materielen skulle föräldras, så vidlåder det all materiel. Vi skulle då icke skaffa gevär eller kanoner eller någonting annat. Det är historiens gång, att all krigsmateriel så småningom blir förändrad och förbättrad. Vi kunna likväl vara temligen förvissade om, att med de egenskaper, som de besitta, de alltid skola vara användbara för vårt försvar, äfven om nya uppfinningar skulle göras, och då lida våra fiender fullt samma olägenhet som vi med deras nuvarande stora materiel.

Att vi nu skulle göra ett *uppskof* med anslaget till den tredje pansarbåten, är alldeles olämpligt, därför att för hvarje båt som bygges man naturligtvis tillgodogör sig de erfarenheter, som vunnits vare sig med afseende å pansaret eller den hastiga farten. Må vi därför icke tro, att man blindt apar efter Svea. om man fått reda på, att några nya förbättringar kunnat åstadkommas. Jag förstår icke, att af denna anledning något uppskof skulle vara af nöden, ty då skulle man uppskjuta i det oändliga, och det blefve aldrig någonting utaf.

Vidare har man satt denna fråga i förbindelse med *grundskatteafskrifningsfrågan*. Jag för min del har alltid varit och är fortfarande varm vän af skatteafskrifningen. Men icke kan jag finna, att flottan har det ringaste att göra med den saken. Det är ej mer än några riksdagar, sedan hela sjömanscorpsen bröts ut från rotehållet. Nu står flottans personal utanför indelningsverket. Jag vet icke, huru man skall kunna sätta nu föreliggande fråga och frågan om grundskatternas och indelningsverkets afskrifning i förbindelse med hvarandra. Om det är meningen att vägra anslag till sjöförsvaret för att framtvunga skatteafskrifningen, är det väl mycket lämpligare att använda den metoden mot landtförsvaret, eller man må använda den mot hvilket anslag som helst; men icke finnes det någon särskild anledning att af den orsaken afslå ett anslag till flottan. Vidare hafva några af herrarne, talaren på skånebänken och herr Björkman, ordat mycket om folkets *tunga bördor* och de stora penningeuppföringar som måste göras. Ja, det är nog sant, att folkets bördor äro tunga och penningebeloppen stora. Men jag jag vill dock framställa den frågan till herr Björkman: Skulle detta anslag vara någon särskildt tung börda för folket? Jag tror icke, att det finnes några försvarsåtgärder, som så litet trycka folket och som alldeles icke öka folkets börda som just anslagen till flottan. Se vi på värnpligten och landtförsvaret, med dessa värfvade trupper och den ökade öfningen af värnpliktige, finna vi, att våra näringar deraf tryckas, ja, hela vår ekonomiska existens kan hotas med undergång, om vi icke behålla vårt unga folk hemma, ty det behöfves till det stränga arbete, som fordras här i landet för beredandet af ett nödortfött uppehälle åt snart sagdt alla samhällsklasser. Med sjöförsvarets utveckling och förstärkande med krigsfartyg är det ett rakt motsatt förhållande. Man bör göra klart för sig detta, att anslagen till flottan icke åstadkomma bördor och äro till skada för industrien, utan tvärtom. Våra mekaniska arbetare, våra jernverk, våra skogsegare, våra arbetare — alla få de der förtjenst och sysselsättning. Men hvarifrån de tunga bördorna komma, förstår jag icke, när det är fråga om sjöförsvaret; men väl förstår jag det, när det är fråga om ytterligare utveckling af landtförsvaret.

Jag ville hemställa till herrarne, huru det skulle se ut i landet, när islossningen en vår skett och sjöfarten skulle börja, om vi då finge se en fiendtlig flotta — till och med blott den danska, som är i bättre skick än den svenska — en flotta, som gjorde det omöjligt att skicka ut vårt virke, vårt smör, vår spanmål, vårt jern. Huru skulle det då se ut i landet? Det är alldeles visst, att äfven en liten magt — äfven om den vore så liten som Danmark — skulle kunna tvinga oss till nära nog hvad som helst, ja ekonomiskt ruinera oss, blott genom uppträdandet af några fartyg i fiendtlig afsigt i våra farvatten. Detta förhål-

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
Forts.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

lande har skapat en *känsla af försvarslöshet*, som vi verkligen hafva här i Sverige, och vi se den också för närvarande gifva sig ett uttryck i en ganska liflig agitation. Jag tror, mine herrar, att vi i längden icke kunna motstå denna agitation, äfven om vi förskansa oss bakom våra skatteafskrifningar, utan förr eller senare måste vi vidtaga ganska stora och allvarsamma åtgärder för att skydda oss. Det är icke värdt, att vi här räkna på antalet röster vi kunna disponera. Ty en sådan agitation går framåt. Och om det bebådade stora europeiska kriget skulle komma — jag vill då se, huruvida vi icke, om vi komma till en urtima eller också vanlig riksdag, skola blifva tvungna att göra ganska stora uppoffringar för försvaret. Jag anser denna försvarsagitation vara all ära värd, men dock i viss mån missrigtad, då den hufvudsakligen tagit landtförsvaret om hand och icke förr egnat sig åt sjöförsvaret. Jag gör detta därför att med afseende på sjöförsvaret våra fiender äro i det hela minst starka. Ryssland t. ex. har snart sagdt aldrig kunnat uppbbringa flottan till någon särdeles stor styrka, åtminstone icke i jemförelse med landtarmén. Ryssland, såsom en stor landmagt, har en oerhördt talrik och väl öfvad armé, men flottan är i ytterst klent tillstånd. Detta beror derpå, att detta folk icke är lämpadt för sjömannens yrke; utan det är genom konst och mycken magt och uppoffring det ens kan underhålla en mindre flotta. Och den är dessutom alltid i mindre godt skick.

Det är gifvet, att när man skall försvara sig, är det bättre att göra detta på ett område, der man verkligen till och med kan se, att man skulle kunna uppnå en någorlunda med fienden jemförlig styrka eller åtminstone närma sig den. Så är förhållandet, om man söker utveckla vårt försvar till sjös, men till lands är jag öfvertygad om, att detta är fullkomligt omöjligt. Kunna vi icke vara herrar på sjön, eller kunna vi åtminstone icke med ett större antal goda pansarfartyg hindra en fiende så mycket, att han icke vågar sig öfver med sina transportfartyg, då tror jag, att vi knappast, om hafvet är öppet och fritt, ensamt genom försvaret till lands kunna betrygga vår sjelfständighet. Sjöförsvaret måste vi sålunda i främsta rummet söka stärka. För öfrigt vill jag säga herrarne, att ju starkare flottan är, desto större förhoppningar kunna vi hafva derom att få behålla våra söner och drängar i arbetets och industriens tjänst. Det är alldeles gifvet, att ett lands försvarsförmåga är begränsad. Här är därför frågan, *hvar* skola vi lägga den förmåga, vi i detta fall hafva? Då peka vårt lands läge, befolkningens sysselsättningar och våra tillgångar på att vi skola skaffa oss en flotta, ja, *allt* pekar på att vi skola utveckla sjöförsvaret. Jag har arbetat för denna tanke under hela min riksdagstid och kan nu heller icke afstå derifrån. Jag får säga, att dessa åsikter synas också allt mer och mer hafva inträngt i medvetandet hos hvar och en, som

velat sysselsätta sig med lösandet af vår försvarsfråga. Jag tviflar icke derpå, att det af statsutskottet föreslagna anslag inom Riksdagen går igenom, men det vore Andra Kammaren mera värdigt att nu genast bifalla förslaget och låta det slippa gå till gemensam votering, hvori kammaren i alla fall skulle blifva slagen. Ett bifall till detta förslag vore äfven en anvisning för Kongl. Maj:t att vid lösande af försvarsfrågorna tänka något mera på sjöförsvaret, än hvad hittills varit fallet. Det vore också för oss af betydelse, ett sådant beslut, för att motstå den känsla af försvarslöshet, som onekligen och icke utan anledning finnes inom landet. Jag säger herrarne, att det bästa sätt att kunna motstå denna känsla — ty vi blifva förr eller senare besmittade deraf — är att bygga några verkligt dugliga krigsfartyg. Hafva vi en krigsduglig flotta, som kan visa sig i Östersjön, blir det derigenom i stället en känsla af trygghet. Vi veta nemligen då inom landet, att fienden först måste förstöra vår flotta, innan han kan landsätta sin armé på kusterna. Dermed vore mycket vunnit både i känslan af trygghet och i tid för att sedermera kunna ordna vårt landtförsvär.

*Angående
anslag till en
pansorbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Herr talman! Jag får anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Pålsson: Herr talman! Anledningen dertill, att jag begärde ordet i denna fråga, var ett yttrande utaf statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet. Han sade nemligen, att denna fråga icke står i något samband med grundskatteafskrifningen i förening med rustnings- och roteringsbesvärens aflyftande — och detta är ju alldeles riktigt. Men, mine herrar, då en statsrådsledamot uppträder här i regeringens namn och icke såsom enskild person, kan man ju säga om sig sjelf, att man här icke uppträder såsom enskild person, utan såsom folkrepresentant. Då man tydligen vet, hvad folket i dessa frågor tänker i hemorten, måste man väl anse, att det är ens moraliska pligt att här handla så, att man, när man kommer hem till sina kommittenter, kan försvara hvad man här sagt och gjort. Att försvaret är betydande för de mindre jordbrukarne, det har man sagt så många gånger i denna kammare, att det knappast behöfver upprepas, men det oakadt få vi höra och höra om igen, att de mindre jordbrukarne äro så njugga och egennyttiga, då det gäller anslag till vissa ändamål. Men, mine herrar, tillåten mig att framställa en enkel fråga! Hvilkendera är njuggast, antingen den, som betalar mycket, eller den, som betalar litet till försvaret i jemförelse med sin skatteförmåga? Jag tror icke, att den kan kallas njugg, som betalar mycket, utan skall någon kallas njugg, måste det vara den, som betalar mindre. Vi hafva här under alla de riksdagar, jag haft äran bevista, försökt att i någon mån ställa vårt skatteväsen så, att det kunde vara tillfredsställande för alla, men vi hafva fått afslag på alla framställningar i den vägen. Hvem

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.* är njugg, antingen den, som begär rättvisa, eller den, som icke vill rättvisa? — Jag blott frågar.

(Forts.)

Hvad nu beträffar frågan om anskaffandet af en tredje pansarbåt, säger jag gerna, att jag för min enskilda del icke har något att invända eller anmärka mot byggandet af en sådan. Men då jag här uppträder som en folkets representant, måste jag säga, att så länge vi icke hunnit derhän, att vi fått en skattefördelning, som kan kallas rättvis, vågar jag heller icke afgifva min röst för det stora anslag, som nu föreligger. Så snart vi kommit derhän, att alla här i kammaren kunna säga: till detta anslag och andra utgifter, som behövas för försvaret, bidra vi alla numera lika mycket efter hvar och ens skatteförmåga! — ja, då tror jag, att äfven de mindre jordbrukarne, för hvilka vi landsortsrepresentanter föra talan, icke skola vidare komma att kallas njugga eller egennyttiga, utan att de skola finnas vara lika goda fosterlandsvänner — detta uttryck är använt en gång förut i dag under diskussionen, men jag vågar säga det än en gång — hvad försvaret beträffar som någon annan.

På dessa af mig anförda skäl är jag, herr talman, tvungen att yrka afslag å utskottets föreliggande betänkande

Herr Sven Nilsson: Då diskussionen redan långt framskridit, och ingen af alla de ledamöter inom statsutskottet, som der biträdt utskottets förslag, här uppträdt till försvar för det samma, kan jag med anledning af den tveksamhet, de hade inom utskottet, då frågan der behandlades, taga för gifvet, att de nu icke längre hålla på sin der uttalade mening, utan att vi få räkna dem till deras antal, som önska ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Jag var därför tveksam, huruvida jag skulle begära ordet i denna fråga eller icke, ty jag hade följaktligen all förhoppning derom, att reservanternas förslag skulle komma att vinna kammarens bifall. Men då här i denna fråga blifvit fälda åtskilliga yttranden, som jag icke velat lemna alldeles oämärkta, har jag på grund häraf nödgats uppträda i frågan

Särskildt fäste jag mig vid ett yttrande, nemligen då det från statsrådsbänken frågades, hvad pansarbåten hade att göra med skattefrågorna. — I den rigtningen hafva dessutom åtskilliga andra yttranden blifvit fälda. — Jag vill för min del säga, att hvad grundskatteafskrifningen beträffar, kan jag gerna medgifva, att frågan härom icke har något direkt med pansarbåten att göra, men vill å andra sidan också påstå, att då man talar om landets försvar i dess helhet, kan äfven den föreliggande frågan, som utgör en del deraf, ega något sammanhang med grundskatteafskrifningsfrågan. Detta har jag för min del förut uttalat åtskilliga gånger i denna kammare. Ju mer man vill reformera försvarsväsendet på de partiella reformernas väg, desto mer aflägsnas man från en fullständig reformering af landets försvarsväsen i sin hel-

het, och då detta icke kan ske utan en förändring af indelningsverket, hvilket å vissa orter är tillkommet i stället för grundskatterna, är det väl tydligt, att äfven denna fråga har ett visst sammanhang med vårt skatteväsen. Det är alldeles säkert, att det steg man tog genom båtsmanshållens sättande på vakans var ett steg i den riktningen att aflägsna den stora reformen. Man skall icke vara blind för denna tanke, ty den är fullt riktig och kan icke bortresonneras. Erfarenheten skall nog i framtiden gifva vitsord härom, derpå behöfver man icke tvifla nu.

Jag vill för min del icke nu ingå i detaljer i afseende på den föreslagna pansarbåtens duglighet eller lämplighet. Det kan jag icke och begriper verkligen denna del af frågan för litet för att kunna göra det. Faktum är dock; att allt ifrån den första pansarbåten byggdes, hafva de sakkunniga myndigheterna föreskrifvit förändringar för hvarje gång det varit tal om eu ny sådan båts byggande. Detta har varit skäl nog för mig att komma till den åsigten, att man nu borde vänta något härmed, åtminstone ett eller annat år, för att få se, huruvida den båt, som nu är under byggnad, verkligen kan motsvara de förhoppningar, som man ställt på densamma. Man har visserligen sagt, att denna blifver färdig, innan man skulle påbörja byggandet af den nu föreslagna. Men Riksdagen beviljar anslaget, och om det sedan finnes några fel på den förra båten, lär det icke stå i Riksdagens hand att föreskrifva några förändringar på den senare. Detta tillkommer regeringen, men mau vet icke om regeringen kommer att göra det. Det vore därför bättre, att Riksdagen nu väntade med beviljandet af anslag till den andra båts byggande så länge, till dess man i Riksdagen fick kännedom om den nuvarande båts duglighet och sedan kunde få ett ord med i laget rörande anskaffandet af ytterligare en pansarbåt, i fall den är nödvändig för försvaret. Jag kan icke föreställa mig, att landets försvar kan stå så på spel, att det skall vara nödigt att precis *nu* bevilja det begärda anslaget, lika litet som, om vi icke fått så stora tillgångar, som vi nu fått i statskassan genom de nyli gen beslutade tullarne, detta förslag nu skulle hafva framlagts för Riksdagen. Just därför att vi fått denna ökning i statskassan, hafva dessa framställningar om anslag på fjerde och femte hufvudtitlarne framkommit i så stor mängd. Jag anser det hafva varit ett stort politiskt fel af regeringen att föreslå, att de medel, som genom lifsmedelstullarnes införande sammansparats, skola användas just för det nu föreslagna ändamålet. Ty man skall dock komma i håg, att, sedan arbetarne nu underkastats ökad värnpligt, som man fordrar ytterligare i hög grad måtte utsträckas, hvarigenom deras tid mer än förr upptages med landets försvar, det då icke kan vara klokt att för de tullmedel, som sammansparats till största delen af deras inkomster derigenom att arbetarne sedan tullarnes införande fått högre lefnadskostnader — bygga

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

fästningar och pansarbåtar, ty genom ett sådant tillvägagående kan man med skäl säga, att våra arbetare få bära största tungan icke allenast af det lefvande, utan jemväl af det fasta försvaret. Jag tror, som sagdt, att det vore politiskt oklokt att beträda denna väg, särskildt i dessa tider, då arbetarne kunna vara oroliga nog, utan att Riksdagen kastar denna handske åt dem. Då det nu hvarken kan anses vara något trängande behof, och fara heller icke står för dörren, torde det vara klokare att uppskjuta med den föreliggande frågans afgörande och vänta åtminstone ännu något år, till dess man icke allenast får någon erfarenhet om lämpligheten af den under byggnad varande båten, utan äfven kan få samlade medel på annat håll för detta ändamål, och hellre nu använda de uppkomna öfverskotten att befria sig från andra olägenheter, som nu alldeles otvifvelaktigt stå för dörren och måste vidtagas, nemligen skatteafskrifningar.

Man har sagt, att man borde fortsätta med byggandet af dessa pansarbåtar, på det att landets verkstäder skulle få något att göra. Jag skulle i det fallet hellre hafva sett, om regeringen nu framlagt förslag om byggandet af en eller annan mindre sådan båt, som i alla händelser måste förr eller senare byggas, för att låta fabrikerna få sysselsättning, i fall sådant verkligen skulle vara nödvändigt, och jag skulle i sådant fall också kunna varit med härom, ty att experimentera på detta område skulle ej kosta så stora summor. Nu är det alldeles uppenbart, att på det sätt ställningen för närvarande är inom statsutskottet, nemligen att fem af Andra Kammarens ledamöter af nya landtmannapartiet äro för pansarbåtens byggande, så kan man förutse, hvilken utgång frågan kommer att få i den gemensamma voteringen.

Jag kan således för min del icke annat än dels af politisk hänsyn, dels af det skäl, att jag anser det icke vara så synnerligen farligt, om man väntar ett eller annat år, yrka afslag på utskottets hemställan. Man skulle kan hända genom den erfarenhet, man kan vinna genom ett uppskof, under byggandet af den nuvarande båten kunna göra den ifrågavarande ännu något bättre än eljest.

Herr statsrådet sade, att försvaret kräfde, att man skulle fortsätta på samma väg. När dessa tre båtar blifvit färdiga, skulle ytterligare tre byggas o. s. v. Jag föreställer mig, att man skulle kunna gå något långsammare till väga och ändå fortsätta i samma riktning. Systemet blefve visserligen då ej färdigt så fort som herr statsrådet skulle önska. Men då man experimenterar med tre millioners-båtar, tror jag det kan vara skäl att gå något varsammare till väga. Jag tror icke, att vårt fattiga land har råd att uppofta allt för mycket på något, som jag för min del anser vara i viss mån ett experiment, som, när detsamma är färdigbygdt och systemet fullbordadt, samtidigt är utdömdt, och måste förkastas.

Jag skall, oaktadt de af mig uttalade varningarna i politiskt afseende till det nya systemets män, visst icke för min del i detta afseende, sörja mycket, om det föreliggande förslaget går igenom. Men för egen del vill jag icke vara med om något sådant. De som här handla få skylla sig sjelfva, och det är därför som jag, herr talman, yrkar afslag å utskottets hemställan.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Truedsson, Larsson i Berga, Petersson i Brystorp, Ollas A. Ericsson, Jansson i Saxhyttan, Folke Andersson, Bengtsson i Boberg, Hanson i Berga, Erikson i Myckelgård och Pehrsson i Önnerud.*

Herr Danielson: Jag hade tänkt att det ej för mig skulle blifva skäl att begära ordet, men som man har antydtt, att då ingen af ledamöterna i statsutskottet, som bidragit till utskottets beslut, yttrat sig, ansåge man, att dessa ledamöter frånträdtt den uppfattning, för hvilken de i utskottet afgifvit sina röster. Jag får då säga, att jag för min del icke har gjort det. Men jag vill deremot nämna, att jag tror kammaren i detta fall kommer att döma efter hvar och ens uppfattning; och jag skall be att få angifva de skäl, som förmått mig att biträda utskottets förslag.

För mig har framställt sig först och främst den frågan, huruvida man skall upphöra att bygga krigsfartyg. Ty ett afslag innebär i sjelfva verket icke något annat. Man talar om ett års uppskof. Men vi veta, att ingen har morgondagen i sin hand — äfven i detta fall. Frågan är den, om man skall gifva ett afslag på Kongl. Maj:ts hemställan, hvilket afser att Riksdagen ej anser lämpligt byggandet utaf ifrågavarande fartyg. Jag har då jemfört detta med det förhållande, som är rådande vid hären. Vi hade i fjor, som herrarne veta, en framställning om att till hären skaffa tidsenliga gevär. Det var ingen enda af Riksdagens ledamöter, som bestämdt var deremot, utan hvar och en ansåg, att det var nödvändigt att skaffa tidsenliga vapen åt dessa våra stridsmän. Så är förhållandet äfven med flottan. Vi hafva skaffat bemanning och officerscorps, vi underhålla stationer. Det går till 5 à 6 millioner om året. Men att då, när det gäller att skaffa tidsenliga vapen, i här föreliggande fall icke gifva ett enda öre — kan sådant vara förenadt med god hushållning? Jag för min del måste härpå svara ett »nej». Jag anser, att denna del af försvaret, som egentligen skall taga emot första stöten, om det blir en allvarsam hotande krigsfara, bör hafva så tidsenliga vapen, att den åtminstone i någon mån med förtröstan och tillförsigt kan börja upptaga striden för landets försvar. Det är icke utan bekymmer man får höra och kan befara den stunden komma, då det är fråga om att försvara vår sjelfständighet och vår frihet. Och om vi hvad flottan beträffar hafva bemanning, officerscorps, stationer — men icke tidsenliga fartyg, hvad tro herrarne flot-

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

tans plats i försvaret bliver? Jo af föga betydelse. Jag hemställer, om det är en välbetänt hushållning att afböja nu föreliggande förslag. Jag är lika varm vän — det har jag uttalat mer än en gång — utaf skattebördornas jemnande som någon af de herrar, hvilka motsatt sig anslaget af, såsom den siste värde talaren sade, politiska skäl. Men jag kan icke se, att detta är någon ortfråga, någon partifråga, utan det är en fråga, som gäller hela svenska folket, hela landet. Till här föreliggande kostnad har hela landet sammanskjutit hvar och en sin lilla skärf. När vi nu ega dessa tillgångar, som uppstått på det ena eller andra området, ökade inkomster utan förhöjning af de skattskyldiges direkta debetsedel, bör man fatia frågan på det rätta sättet. Det är då icke likgiltigt, om landet i detta afseende får ett någorlunda ordnadtt sjöförsvaret eller icke. Som herrarne se i motiveringen, har jag varit med om att följa sjöförsvarskomitén så långt, att man får åtminstone dessa tre båtar, som afse att bilda hvad fackmännen kalla »en taktisk enhet.» Jag har hört fackmän säga, att om dessa komme till stånd, vore man med om att i någon annan detalj först befrämja sjöförsvarets utveckling. Det vore därför önskvärdt att få till stånd dessa båtar, som utlofvades 1882, men säkerligen, huru vi vilja se saken, icke blifva färdiga före 1894 — således 12 år efter den komité, hvars uttalande utskottet i sin motivering anført. Om på dessa 12 år kostnaderna fördelas, blir det icke en million om året. Huru litet man än må vårda om sjöförsvaret — icke får man alldeles låta bli att bygga något af de bästa vapen, som behövas för flottan.

»Men om några år äro de här afsedda fartygen föråldrade», säger man. Ja, det är tidens verkan på alla områden. Om ett hus är aldrig så solidt och prydligt, blir det dock om ett antal år förfallet, gammalt och otidsenligt. Så är det på alla områden, icke minst detta, der ingenjörsvetenskapen och all annan sådan skicklighet utvecklas ofantligt hastigt. Men kunna vi därför låta bli att bygga? Mig tyckes det omöjligt och allt annat än välbetänt. Ätminstone bör man söka få dessa tre pansarbåtar till stånd. Också har man trott detta så mycket lättare kunna ske, då de kunna tillverkas inom landet, då man icke behöfver köpa mer än möjligen pansarplåtar, som vårt lands verkstäder kanske icke nöjaktigt kunna fabricera. Det kommer således våra verkstäder, vår industri till godo. Någon förlust eller skada af att kapitalet sålunda cirkulerar inom landet är då icke möjlig — och på samma gång så sker, befrämjas också landets försvar väsentligt.

Det har sagts af andra bättre, än jag kan uttala det, att om vi skulle blifva anfallna, är det väl flottan, som egentligen måste börja striden till vårt försvar. Och om vi icke hafva hvad vi i detta afseende behöfva, få vi kanske, förr än vi ana det, ångra detta. Derför har jag kunnat vara med om att utbilda

flottans materiel ännu något mera till denna taktiska enhet af tre båtar. Men på samma gång vi befrämja flottans utveckling, behöfva vi, synes mig, icke gå så orimligt fort med härens utveckling. Man må säga hvad man vill, man må hålla hvilka vackra tal som helst om härens utveckling och härens svaghet och behof af större kraft, så föreställer jag mig, efter mitt ringa omdöme i saken, att hären, om den än vore dubbelt så stark, icke ändå kan göra det gagn i nödens stund som flottan. Det är från denna synpunkt och emedan jag trott, att det skulle kunna jemväl vara till gagn för industrien, som jag varit med om detta förslag.

Man har vidare sagt, att vi borde spara. Ja, mycket sant. Jag tror icke heller, att utskottet kan tillvitas, att det icke försökt spara. Ty om vi jemföra hvad Kongl. Maj:t föreslagit bland extra anslag å femte hufvudtiteln och hvad utskottet föreslagit, finner man enligt utskottets förslag en minskning af icke mindre än 900,000 kronor. Det är icke obetydligt på detta område. Derför tror jag icke, att den åsigten kan med skäl så starkt framhållas, att man icke sökt spara, hvar det varit möjligt. Vi hafva tänkt, att anslaget till den tredje båten för år 1891 skulle utgöra 500,000 kronor. Nästa år måste väl åtminstone så mycket beviljas till extra anslag på denna hufvudtitel, att omkring en million skulle kunna anvisas till fortsättning af denna båt. På det sättet skulle vi om tre år hafva den färdig. Då tyckes det mig, att man icke skulle gå för hastigt till väga.

Detta har i korthet varit de skäl, som förmått mig att med min röst bidraga till beslutet. Jag tror, att man här står inför en sådan nödvändighet, att man icke gerna kan undandraga sig pligten att säga sin mening; och jag tror icke den ene bör klandra den andre, därför att han säger sin åsigt, och om en annan uppfattning gör sig gällande, gifver den alltid skäl för sig. Men jemte de skäl, som angifvits i utskottets förslag, hafva dessa, som jag nu antydtt föranledt, mig att biträda det beslut, hvartill utskottet kommit. Jag skall därför, herr talman, taga mig friheten yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Danielson instämde herrar *Mallmin, Höglund, De Laval, Bergman, Larsson* i Upsala, *Larsson* i Fole, *Lilienberg* och *Hyggrell*.

Herr Jonsson i Hof: Då jag varit kamrat i sjöförsvarskomitén med näst föregående talare, men lika fullt kommit till motsatt åsigt i denna fråga, är det klart, att jag också anser mig böra gifva skäl för min mening.

Den första erinran jag har att göra mot det, som åberopats från 1882 års sjöförsvarskomité, är den, att så väl den komiténs arbete som landtförsvarskomiténs arbete varit stäldt i sammanhang med skatteregleringskomitén, och det var under förutsättning

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Angående anslag till en pansarbåt af Sveas cert.
(Forts.)

af framgång som samtliga förslag af komitén utarbetades och framlades. Hvar och en vet, att hvad skatteregleringskomitén gjorde i denna sak är nästan i sin helhet återstående. Jag vill icke räkna på dessa 30 % afskrifning, som en gång lemnats, såsom ett steg i den riktning, denna komité förordat. Jag anser således, att man icke synnerligen mycket är bunden af hvad sjöförsvarskomitén i sitt betänkande uttalat eller hvad den i sina kalkyler beräknat borde kunna för framtiden ega rum. Komitén nämner visserligen bestämdt, att det vore önskvärdt och lämpligt, att åtminstone 3 stycken af denna fartygstyp för den närmaste framtiden anskaffades, men af hvad här sagts om att man borde komma upp till så och så många det året och så och så många i framtiden synes att det endast är en kalkyl, som gick ut på att visa, att i fall man beviljade 1,900,000 kronor, så skulle man efter vissa år kunna uppnå detta antal, om fartygen hölle profvet för framtiden.

Nu får jag bekänna, att jag icke vill tvista med herrarne om huruvida tretalet behöfver fyllas eller icke. Jag tror, att om man har 2 båtar, så bör man äfven skaffa den 3:dje, men deremot är jag af den meningen, att det bestämdt icke finnes något skäl att redan i år besluta sig för att anskaffa den tredje båten, all denstund på den andra båten återstår nära $\frac{1}{2}$ million i anslaget för nästa statsregleringsperiod. Ingen lär betvifla, att, om en annan Riksdag anser att en båt bör anskaffas, denna Riksdag då besluter att bevilja hvad som då fordras; och att ett sådant uppskof har sin betydelse, tror jag icke att någon af herrarne bör bestrida. Låt vara, att, då denna Göta blifvit satt i sjön, den visar sig uppfylla de anspråk, man trott sig kunna ställa på den, och att således ingen ändring kommer att behövas i afseende å formen, så är det ingen förlust i det fall, att Göta verkligen skulle visa sig hålla profvet. Men antag, att den starkare fart, båten kanske erhållit genom förlängning och minskning i bredden, må hända vunnits på bekostnad af dess möjliga stabilitet under strider vid orolig sjö och med försvagadt citadellpansar. Ty det var väl icke så utan all kritisk beräkning som den första typen gjordes upp med den bredd och längd som den båten hade; en väsentlig faktor dervid var, att båten skulle blifva mera stabil och ligga säkrare på vattnet, än om den gjordes smalare och längre. Skall man kunna rigta artilleriet väl, så bör naturligtvis också båten vara hygglig i sina rullningar. Skulle det således inträffa, att Göta, trots de förtjenster, den i ett och annat afseende kan visa sig ega framför Svea, dock i andra hänseenden intager en sämre ståndpunkt, så vet jag sannerligen icke, hvarför man icke nu skulle kunna skjuta upp med beslutet om byggande af den tredje båten.

Men detta är icke det enda skälet, hvarför jag icke nu vill vara med om att bifalla utskottets hemställan, utan jag tror att det finnes flera.

Herrarne må ifrå för sjöförsvaret huru mycket som helst och sätta edert hopp till detsamma, så lär väl ingen dock kunna neka, att vi på den vägen, jemförda med våra starka grannar, nog skulle komma att bli svaga, om en strid skulle utbryta. Då ligger det antagandet nära till hands, att en af de egenskaper, våra fartyg borde hafva, är att de, i händelse de måste vika för öfvermagten, icke skola vara försvarslösa mot förföljarne. Men dessa båtar ha just sin största svaghet deri, att deras artilleri kan rigtas i endast mycket sned vinkel bakåt, hvilket gör, att det omöjligan kan begagnas, i fall man måste fly.

Dessa anmärkningar voro mycket väl kända af både sjöförsvarskomitén och de fackmän, som tillkallats, men det uttalades den förhoppning, att man genom ändring af konstruktionen på Svea, i afseende på placering af skorstenen o. s. v., skulle förminska denna olägenhet. Men det har visat sig, att denna ändring icke iakttagits, utan samma ogynsamma bakåtriktning af kanonerna föreligger, som det första förslaget ungefär utvisar.

Dessa äro de egentliga anmärkningar, man möjligen kan böra framställa mot båtarna, och de hafva alltid den betydelsen, att de böra tagas i förnyadt skärskådande, för att man må söka få dem afhjelpa. Men jag tror icke att dessa olägenheter kunna afhjelpas förr än man fått se Göta afprofvas. Sedan kan det blifva tid att taga i tu med den nya båten.

Men skulle man icke också kunna tänka sig, att sjelfva krigsmaterielens utveckling till och med endast under ett eller annat år skulle kunna hafva sin betydelse i afseende på hvad vi böra göra åt sjöförsvaret, och att penningarna skulle vara förfe-lade för ändamålet, i fall man beviljade dem för tidigt? Hvar och en vet, hvilket arbete som för närvarande pågår på artilleriets område, i det man genom förbättrade krutsorter söker gifva projektilerna större kraft än nu är möjligt. I samma mån man vin-ner detta mål, i samma mån blifva också de nuvarande pansar-båtarna otillräckliga och göra kanske ingen nytta mot det artilleri, som inom kort ser dagen. Men man har äfven anställt försök med granater, laddade med dynamit och andra sprängämnen, och skulle dessa försök krönas med framgång, så skulle en båt af Sveas typ kunna med ett slag helt och hållet förstöras. Man har visserligen ännu åtskilliga svårigheter i afseende på utslung-ningen af dessa projektiler, men det första steget har åtminstone tagits i den riktningen. I Amerika har det nemligen anställts åtskilliga lyckade försök att slunga fram de med dynamit eller andra lika verksamma sprängämnen laddade projektilerna. Det kan således hända, att vi inom kort ha att emotse en revolution i detta afseende, tillräcklig för att vi icke nu skola befatta oss med att bygga efter samma typ.

Här hafva framhållits åtskilliga skäl för byggande af denna båt, hvilka icke egentligen sammanhånga med sjelfva fartygets

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)

duglighet, utan bero på andra förhållanden. Talaren framför mig, herr Stjernspetz, äfvensom herr Danielson hemtade starka skäl för detta anslags beviljande deri, att näringar och industri derigenom skulle i ganska hög grad befordras. I det afseendet vill jag säga, att jag icke tror, att det är större fog för ett dylikt påstående än för den gamla satsen, att inbördes krig är bättre än ett utländskt — därför att penningarna i det fallet stanna inom landet. Jag tror verkningarna blifva nästan enahanda. Jag vågar säga det äfven därför att det anslag, som skulle beviljas för denna båt, ingalunda till hela beloppet komme att stanna inom Sverige och i dess industriidkares händer, utan jemförelsevis betydliga belopp måste alltid gå till utlandets industri, och det lär icke kunna återverka på våra näringars välbefinnande. Det är både pansarplåtar och groft artilleri, som man alltid behöfde anskaffa utifrån, och båda dessa saker kosta, såsom herrarne veta, ganska stora summor.

Jag har således efter den pröfning jag kunnat anställa rörande anslagets lämplighet icke kunnat komma till annat resultat, än att de herrar i statsutskottet, som röstat för bifall till utskottets förslag, möjligtvis gjort det i tanke att derigenom för landet och kanske i första rummet för sina valmän visa, huru, då de förut varit med om införande af en skatt, på grund hvaraf ett så stort öfverskott uppkommit i statskassan, dessa penningar lämpligast böra användas, och att det tillika är deras mening att, eftersom de nu fyllt statskassans penninghvalf, så skall man också genast länsa undan med penningarna för sådana ändamål som detta. Jag förmenar dem visserligen icke att för landet framställa sin mening opåtaladt, det är deras ensak, men jag tror icke denna politiska taktik kan vara synnerligt lämplig.

I likhet med reservanterna ber jag att få yrka afslag på utskottets betänkande.

Herr Jansson i Krakerud instämde i detta yttrande.

Herr Redelius: Åtskilliga uttalanden hafva här förekommit af den art, att de förmått mig att mot min afsigt begära ordet, för att äfven jag göra ett uttalande i denna viktiga fråga.

Jag ber, att hvarje sak må få vara hvad den är, och att man icke i tid och otid gör försök att med hvarandra sammanbinda visserligen viktiga frågor, men hvilka dock ej hafva med hvarandra att göra.

Det är nu fråga om att bevilja eller icke bevilja medel till en pansarbåt; vi hafva hört och veta äfven, att denna fråga är af stor vikt för vårt försvar, och att tungan häraf måste drabba alla lika. Jag trodde på förhand, det vill jag öppet förklara, att alla skulle ena sig i denna punkt, såsom man plägar göra, då fienden står för portarne — det gör den visserligen icke nu

lyckligtvis, och jag önskar lika lifligt som någon annan, att den tiden må vara så aflägsen som möjligt, då så kan komma att inträffa. Men när så sker, pläga inbördes skiljaktigheter tystna, och de böra enligt min tanke göra det nu i denna fråga.

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.

(Forts.)

Hvad sjelfva saken beträffar, får jag bekänna i likhet med herr Sven Nilsson i Efveröd, hvilken egentligen uppkallade mig, att jag icke begriper, hur fartygen bäst skola byggas utan öfverlåter detta till fackmännens omdöme. Men på de skäl, herr Danielson utvecklade, och hvad vi hört från statsrådsbanken, angifver jag min afsigt vara att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herrar *Swarthling*, *Ekeborgh* och *Larsson* i Heljebol instämde med herr Redelius.

Vidare anförde:

Herr Gyllensvärd: Då jag instämmer med reservanterna, inskränker jag mig till att yrka afslag å utskottets hemställan i denna punkt och hoppas, att många af denna kammars ledamöter, som varit med om att öka tullinkomsterna, nu också skola vara benägna se till, att ifrågavarande medel bli väl använda.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Sedan så mycket blifvit ordadt i föreliggande fråga, skall jag fatta mig helt kort. Hvilka skäl man än anför, skall man dock icke kunna öfvertyga någon, ty hvar och en har redan bestämt sitt votum. Jag ber blott att få till protokollet antecknad, att jag med min röst hvarken kan bifalla Kongl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag utan anholder om afslag på föreliggande punkt.

Herr Danielson: Jag ber endast få inlägga en gensaga mot den talare, herr Olof Jonsson, som nyss inblandade tullfrågan i denna öfverläggning. Jag anser sådant vara alldeles öfverflödigt och mig förefaller det förunderligt att höra, hur man i hvarje debatt tager till, hvad som icke hör till ämnet. Det är mot detta jag velat inlägga en gensaga.

Herr Erickson i Bjersby: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande från stockholmsbanken, som ännu icke blifvit bemött, och hvilket icke bör stå oanmärkt i protokollet.

Herr Werner yttrade nemligen, att våra fackmän och en stor del af allmänheten voro ense om, att den föreslagna fartygstypen är den rätta och lämpligaste. Beträffande fackmännens åsigt derutinnan vill jag icke tvista med honom, oaktadt jag hört flere fackmän yttra betänkligheter i fråga om samma fartygscert; men hvad deremot den stora allmänheten angår, vågar jag påstå, att den icke haft något uttalande om den ena eller andra

Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts)

fartygstypens lämplighet. Om herr Werner ville göra sig besvär med att taga reda på hvad allmänheten i landet i detta och dylika ämnen tänker, skulle han erfara, att den, som naturligtvis saknat tillfälle och jemväl tekniska insigter för att bedöma den ena fartygstypens företråde framför den andra, icke vill bidraga till byggande af flera pansarfartyg, af hvad slag de vara må, innan andra för samhället långt viktigare frågor blifvit af Riksdagen och Kongl. Maj:t pröfvade och på ett för allmänheten tillfredsställande sätt afgjorda.

I sak instämmer jag med herr Pehr Pehrson i Törneryd och yrkar på grund af de utaf honom anförda skäl afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr *Andersson* i Hamra instämde häruti.

Herr *Persson* i Mörap: Jag undrar icke på, att de, hvilka i likhet med flere talare, som uppträd för bifall till statsutskottets förslag, bland andra herrar Danielson och Stjernspetz, och som tro, att, om vårt sjöförsvår utvecklas inom gränsen för våra tillgångar, allt dermed är väl bestäldt, så att man knappast behöfver något i afseende på vårt landtförsvårs ordnande, jag undrar icke på, att dessa uppträda och arbeta för detta anslag, ty det är klart, att man med en sådan uppfattning, och då man tror, att vi skulle kunna med framgång möta ett fiendtligt anfall på öppna hafvet, önskar att offra synnerligen mycket för vårt sjöförsvår. Men en sådan uppfattning hyser icke jag, jag kan icke hysa den. Det är efter min uppfattning omöjligt att med våra begränsade tillgångar skaffa oss ett så starkt sjöförsvår, att vi kunna möta fienden på öppna hafvet. Det vore godt och väl, om vi i våra skärgårdar eller allra närmast våra kuster kunde underlätta landtförsvåret genom stöd af flottan.

Beträffande den omständighet, som här framhållits eller att man på femte hufvudtiteln sparat in 900,000 kronor af hvad Kongl. Maj:t begärt, så vill jag göra den anmärkningen, att, i händelse utskottets förslag bifalles, denna besparing är mer skenbar än verklig, ty alla besparingar af hvad Kongl. Maj:t begärt på femte hufvudtiteln äro af den beskaffenhet, att beloppen förr eller senare måste beviljas.

Man har också från flera håll hört, att om vi få dessa tre pansarbåtar af Sveas cert, så skulle vi för den närmaste framtiden hafva det väl bestäldt. Jag vet icke hvad för ett magiskt skäl det är, som kan ligga i detta tretal.

Jag tror, att man kunde säga som herr Olof Jonsson i Hof, att sedan man vid byggandet af Göta en gång förändrat den form, som användes vid byggandet af Svea, man kunde vänta med byggandet af den tredje pansarbåten, till dess man fått erfarenhet, huru vida denna ändring af Göta, hvilken möjli-

gen, jag vill icke förneka det, kan medföra en fördel i afseende på snabbheten, äfven gör fartyget lika lämpligt som Svea att hålla sjön på öppna hafvet.

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

Jag vill också anmärka, att herr Danielson, då Göta skulle byggas, framhöll som ett starkt skäl: »låt oss åtminstone få en till, så att vi hafva två», och nu hafva vi två. I dag heter det »låt oss få tre».

Man har anfört England och Frankrike såsom exempel på offervillighet för sjöförsvaret, men jag finner det olämpligt att göra en sådan jämförelse, ty till en sådan utveckling hafva vi icke råd, och vi äro dessutom i ett helt annat läge än dessa magter, så att en jämförelse här vid lag hvarken kan eller bör göras.

Det har också framhållits, att sedan man anskaffat officerscorps för flottan och anlagt stationer, borde man icke knussla på materielen. Jag vill mot detta framhålla, att då fråga var om ordnandet af flottans befäl och manskap, sade man: »få vi blott befäl och manskap, skaffar nog Riksdagen lämpliga fartyg; det dröjer visserligen någon tid, men det går nog derhän». Min åsigt uttalade jag då, att man borde inskränka antalet befäl och manskap efter den materiel man hade, men denna min mening lyckades icke tillvinna sig gehör, och nu föreligger resultatet af Riksdagens då fattade beslut.

Det hufvudsakliga skälet för uppskof ligger enligt min mening dock i en annan omständighet, som också betonats af åtskilliga talare, nemligen att jag icke vill vara med om detta anslag, så länge försvarsfrågan i sin helhet är olöst, och jag sluter mig i detta afseende till herr Pehrsons i Törneryd uppfattning.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid, men anser mig dock böra rigta ett par ord till herr Redelius. Vid remissen af den kongl. statsverkspropositionen bad han Andra Kammaren och statsutskottet att spara och hushålla, men nu har jag med förvåning sett, att då ledamöterna i statsutskottet från denna kammare sökt spara, har herr Redelius icke lemnat dem sitt understöd. Visserligen ville han häromdagen inbespara ett understöd af 3,000 kronor, afsedda för arbetareföreläsningar, men om herr Redelius icke vill vara med om att bespara på andra anslag som Kongl. Maj:t begärt, tror jag att denna uppmaning till statsutskottets medlemmar af Andra Kammaren varit nästan obehöfelig.

Jag förenar mig i yrkandet om afslag både på Kongl. Maj:ts proposition och utskottets förslag.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag hade icke ämnat uppträda i denna diskussion, men då det här blifvit sagdt, att ingen af de ledamöter från denna kammare i statsutskottet, som biträdt utskottets förslag, uppträdt och försvarat betänkandet, och att detta syntes betyda, att de frångått sin ståndpunkt, anser jag mig böra yttra några ord. Jag vill då svara, att, då jag

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.
(Forts.)*

hört de skäl, som anförts mot utskottets förslag, jag icke tyckt dem vara af den beskaffenhet, att jag för min del ansett det nödigt att uppträda, och dessutom hafva de, som talat för utskottets förslag, så fullständigt klargjort utskottets skäl, att jag icke funnit mig föranlåten att tillägga något.

Det kan väl icke vara rimligt att den åsigten här etableras, att, om utskottsledamot, som inom utskottet tillhört majoriteten, icke alltid uppträder och talar för utskottets betänkande i kammarerna, han skall anses hafva frångått sin ståndpunkt; det vore ju orimligt att draga en sådan slutsats. Detta till svar på den frågan. Men jag skulle ändå icke uppträdt, om jag icke, som herrarne se, hade fogat en reservation till betänkandet. När frågan kom före i utskottet, utgick jag från den åsigten, att anslag till pansarbåten skulle komma att beviljas, äfven om jag röstade deremot. Jag slöt dertill af den omständigheten, att när man vid 1887 års riksdag laborerade med statsbrist, anslag det oaktadt beviljades till en pansarbåt, och då trodde jag att anslag till en sådan båt nu skulle med all sannolikhet beviljas, då vi hade öfverskott i statskassan. Då jag var öfvertygad om, att anslaget sålunda skulle gå igenom, om icke i båda kamrarna på en gång så åtminstone vid gemensam votering, så ansåg jag lämpligt att söka få in i motiveringen det tillägg, som jag gjort i min reservation, ett yrkande, som jag icke kunnat göra, om jag ställt mig på den sidan, som yrkat rent afslag. Med två rösters majoritet uteslöts mitt tillägg till motiveringen ur utskottets betänkande, men jag bekänner nu att efter den förklaring, statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet afgifvit i kammaren, jag anser min anmärkning vara förfallen. Jag tror att med densamma vunnits hvad jag åsyftade och således är äfven detta skäl undanröjdt.

I sjelfva saken har jag icke mycket att tillägga. Ingen har bestridit att ifrågavarande fartyg är både nyttigt och nödigt, ingen har påstått att det är onödigt. Motståndarne hafva uttryckt sig på det sättet, att de icke våga rösta för ett sådant anslag, förr än grundskatterna borttagits. Men att jag, därför att jag röstar för detta anslag, skulle vara mot grundskatteafskrifningen, den beskyllningen bestrider jag på det bestämdaste. Alla mina åtgöranden under föregående riksdagar utvisa, att jag arbetat för grundskatteafskrifningen lika mycket och ifrigt som hvilken som helst annan. Men å andra sidan är jag icke bland dem som säga, att om icke grundskatterna komma bort, så må det gå huru som helst med landets försvar. Jag skall alltid arbeta för en rättvisare beskattning, men öfver grundskatter och allt annat står fosterlandets väl och dess försvar och jag skulle icke anse mig såsom en sann fosterlandsvän, om jag, därför att jag icke får en sak, som jag vill hafva, skulle bestrida allt öfrigt, gälde det

ock mitt lands väl och' ve. Det vore ungefär som om, då det vore fråga om assurering af min egendom, jag blefve förargad på ett bolag för dess höga premier, och därför att jag icke ville betala dem, underlåte att försäkra. Under tiden förstördes min egendom, och jag stode utan ersättning. Så skulle det kunna gå äfven här och därför, då nu öfverskott finnes i statskassan, måste jag nu frångå den åsigt jag förut kämpat för af rent ekonomiska skäl, då tillgångarne icke varit tillräckligt stora. Nu hafva vi tillgångar och således har detta skäl förfallit. Så vidt jag kunnat beräkna, skall man kunna gå in på detta anslag, utan att låna ett öre till att betala hvad som i år för jernvägsbyggande beviljats, hvilket eljest brukar vara vanligt. Hyser man tvekan derom, så kan det ju hjälpas — och detta sätt är särskildt att rekommendera åt norrländingarne — genom att, då frågan om jernvägsbyggandet kommer före, rösta för anslag å tre millioner i stället för fyra millioner sexhundratusen kronor. Om man så gör, skall man, äfven om nu ifrågavarande anslag beviljas, absolut gifvet icke behöfva låna ett öre. När ställningen verkligen är sådan, tycker jag att man skall kunna rösta för detta anslag, som icke gifves till något annat än fosterlandets försvar. Det är icke någon, som vågat påstå, att detta fartyg icke skulle stärka vårt försvar, och det offret för fosterlandet lär man väl kunna vara med om.

Jag vill emellertid icke klandra någon, som talat mot anslaget, ty jag är öfvertygad att de, som gjort det, handlat efter bästa förstånd, likasom jag hoppas att de, som hysa en mening motsatt vår, hysa samma tanke om oss.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Lundberg: På grund af hvad inom denna kammare och särskildt af herrar Svensson och Gibson samt Danielson nu blifvit till stöd för utskottets förslag anfördt, instämmer jag i yrkandet om bifall till detsamma.

Herr Hörnfeldt: Jag begärde ordet för att kort och godt gifva till känna, att jag oberoende af grundskattefrågan och oberoende af de tillgångar, vice talmannen och ledamoten af öfverskottsplaceringskomitén sagt att vi ega, kommer att instämma med dem, som yrka afslag å detta anslag.

Den af vice talmannen norrländingarne erbjudna alliansen med afseende å gemensam votering, rörande anslaget till den norra stambanan, skall jag för min del undanbedja mig

Herr Jönsson i Gammalstorp: Jag skall icke inlåta mig i någon diskussion i denna fråga. Jag skall endast gifva tillkänna att jag så väl af politiska skäl som med hänsyn till mina kommit-

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

*Angående tenters önskingar kommer att rösta mot det föredragna mo-
anslag till en mentet.
pansarbåt af
Sveas cert.*

(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp: Jag hade icke tänkt att i denna fråga begära ordet, men då jag reserverat mig inom utskottet, må det synas som om man nästan vore skyldig dertill.

De skäl jag haft äro emellertid till största delen uttalade af mina meningsfränder och jag vill icke upprepa hvad de sagt; de stå i samband med en fråga, som af Riksdagen afgjorts detta år. Det har sagts att man icke skall inblanda frågan om grundskatterna och indelningsverket med denna fråga och vi hafva klandrats därför att vi hafva gjort det. Detta klander är icke berättigadt, mine herrar! — Det talas om att våra tillgångar böra rättvist fördelas, men nu se vi hvart de taga vägen, de plottras bort på detta sätt, och detta förmodligen af det skäl att man skall kunna en annan gång svara dem, som vilja afskrifning af grundskatterna: vi hafva ej tillgångar nog, ni får vänta.

Min granne till höger sade, att då vi i fjol lemnade medel åt landtförsvaret för inköp af gevär, vi i år borde tänka på sjövapnet och att vi icke dertill gifvit ett enda öre. Till svar härå vill jag nämna, att om vi taga bort de 500,000 kronor, som böra gå bort från denna punkt, så återstå 1,300,000 kronor, som vi i år lemna till sjöförsvarets vapen och det är icke en liten summa.

Jag är icke obenägen att hjälpa så väl landtförsvaret som sjöförsvaret, men att nu bifalla alla begärda anslag, så att nästan alla tillgångar medtagas, det är för mycket begärtdt. Man skall väl dela, så att de få litet hvar. Herrarne få väl medgifva, att sedan vi till fjerde och femte hufvudtitlarne och till jernvägen i Norrland, som jag anser till stor del anläggas för försvarets skull, använt $\frac{9}{10}$ -delar af öfverskottet, så blir icke mycket kvar. Herr Danielson sade, att man skulle kunna göra besparingar i fråga om landtförsvaret. Hur vet herr Danielson det? Mycket går i gemensamma voteringen, och vi veta icke huru mycket kan prutas på fjerde hufvudtiteln. Jag vill därför ställa det på den punkten, att vi kunna taga litet på hvart håll, så att äfven i år skulle finnas någon besparing kvar. Jag tycker att man skall skämmas att taga allt ihop. Detta är skälet, hvarför jag yrkar afslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å så väl nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning. Herr talmannen förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt under momentet a) i punkten 12 af utlåtandet n:o 6, röstar

*Angående
anslag till en
pansarbåt af
Sveas cert.*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit så väl utskottets nämnda hemställan som Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 88 ja och 118 nej, i följd hvaraf kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Mom. b).

Bifölles.

Punkten 13.

Till *anskaffande af en 2:dra klassens kanonbåt* hade Kongl. Maj:t på extra stat för år 1891 äskat 244,000 kronor.

*Angående
anslag till en
2:dra klassens
kanonbåt.*

Uti ofvannämnda inom Första Kammaren väckta motion (n:o 20) hade herr *J. Mankell*, på anförda skäl, föreslagit bland annat, att Riksdagen icke måtte bevilja anslag till den ifrågasatta obepansrade kanonbåten af andra klassen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr *Mankells* motion i denna del, måtte till anskaffande af en 2:dra klassens kanonbåt på extra stat för år 1891 anvisa 244,000 kronor.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade afgifvits af herrar *Lasse Jönsson*, *Sven Nilsson*, *P. Pehrsson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörap, *N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, *J. Anderson* i Tenhult och *L. F. Odell*, hvilka ansett, att Kongl. Maj:ts framställning i ämnet bort af utskottet afstyrkas;

Efter föredragning af punkten anförde

Herr *Lasse Jönsson*: Jag skall taga mig friheten yrka afslag på denna punkt. Hade det varit så, att man kunde vänta sig att anslaget till den större pansarbåten icke skulle gå igenom, då skulle jag hafva röstat för denna båt, enär den möjligen kan anses behöflig såsom isbrytare eller för att understödja fiskarfartyg och sålunda skulle komma att blifva af någon praktisk betydelse och nytta; men om den större båten skulle gå igenom i den gemensamma voteringen, kan jag försäkra, att jag icke

Angående kommer att rösta för den här, ty jag kan icke vara med om
 anslag till en båda dessa anslag på en gång.
 2:dra klassens Jag skall därför be att få yrka afslag å denna punkt.
 kanonbåt.

(Forts.)

Herr *Pehrson* i Törneryd instämde häruti.

Herr *Anderson* i Tenhult: Om jag hade visshet om att Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till den nya pansarbåten vid blifvande gemensam votering skulle komma att afböjas, så skulle jag för min del icke hysa någon egentlig betänklighet emot att vara med om det nu föreliggande förslaget, men då utsigten dertill icke är synnerligen stor, och jag icke vill vara med om att allt för mycket höja utgifterna under femte hufvudtiteln samt jag för öfrigt vill hafva fältet öppet, enär jag antager att det kommer att blifva gemensam votering äfven om denna punkt, så ber jag att få yrka afslag å utskottets nu föredragna hemställan.

Häruti instämde herr *Björkman*.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre von *Otter*: Af statsrådsprotokollet torde framgå, att af de tio andra klassens kanonbåtar, hvilka alla byggdes under åren 1856—63, 5 stycken blifvit så föråldrade, att de måst afyttras, och de 5 återstående, som äro lika gamla, somliga till och med något äldre än de försålda, torde äfven snart blifva utrangerade, helst de icke längre förtjena ett dyrbart underhåll. Hvad som i synnerhet bestämt mig att icke dröja längre med att tillstyrka detta anslag, är behofvet af att hafva en sådan båt, som kan begagnas för att skydda fiskerierna å vestkusten samt lemna hjälp åt handels- och fiskefartyg, som äro i betryck. För att visa hvilken nytta en sådan båt kan göra, skall jag be att här få uppläsa något om hvad de fartyg, som varit stationerade på vestkusten, under de sista sju åren uträttat. Förutom den mängd bogseringar af fiskarebåtar med flere (under en vinter mera än 300) samt infrusna fartygs och båtars frigörande hafva under de senaste 7 åren följande arbeten blifvit utförda, nemligen 15 fartyg tagits af grund, tätats, undersökts och bogserats till hamnen, 12 sjunkna jakter och båtar upptagits, 5 för sjöfarten hinderliga och farliga vrak och tacklingar borttagits, 11 större bergningsföretag af annan art verkstälts samt, så vidt upplysningar derom lemnats, 30 större fartyg blifvit bogserade.

Detta är ju ganska mycket, och de af herrarne, som äro från vestkusten, torde kunna intyga det gagn dessa båtar gjort. Det är emellertid obegripligt, att de kunnat uträtta någonting alls, ty det fins icke en enda chef, som icke klagat öfver, huru olämpliga de äro. Deras maskiner äro för svaga och de kunna icke

gå fram genom något så när stark is. Hvad vi behöfva är just en stark bogserångare och isbrytare, och det skulle vi kunna få, om detta anslag nu beviljades.

*Angående
anslag till en
2:dra klassens
kanonbåt.*

(Forts.)

Angående den nuvarande båtens oduglighet, rapporterade den siste chefen, att, då han en gång bogserade ett vrak ute ifrån Kattegat under stark storm, då sjön vräkte våldsamt, så hoppade sprunden ur ölkärnen, hvarjemte glas och porslin slungades ur sina ställningar och krossades.

Jag får för min del säga, att om vi fortfarande skola hafva en båt stationerad på västkusten, måste detta anslag beviljas, ty den båt, som nu begäres, är i första rummet afsedd för detta ändamål, och jag skulle verkligen tveka att mer än ännu en höst på sin höjd tillstyrka utsändandet af Alfhild, den enda möjliga och som nyligen hemkommit derifrån.

Under dessa förhållanden hemställer jag, huruvida icke herrarne skulle vilja bifalla utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Collander: Om man möjligen kan vara betänksam, när det gäller att votera anslag till millionfartyg, så borde man dock kunna vara med om en båt af den nu föreslagna storleken, hvilken utom sitt hufvudsakliga och egentliga ändamål äfven under fredens dagar kan vara till stort gagn.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Collander förenade sig herrar *Melin, Bratt, Andrén, Shöning, Stjernspets, Johansson* i Bastholmen, *Kilman, Wester, Crafoord* och *Nyström*.

Herr Svensson i Karlskrona yttrade: I likhet med den föregående talaren synes det mig att, om man äfven möjligen kunde vara villrådig då det gälde att bevilja anslag till ett större fartyg, man likväl icke i detta fall bör hafva någon tvekan.

Såsom herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet anförde, har den lilla båt, som under flera år varit använd vid västkusten, der gjort mycken nytta, ehuru den icke kunnat åstadkomma allt det gagn, som en kraftigare båt skulle hafva förmått. Han omnämnde vidare chefens på kanonbåten rapport från dess sista expedition, och jag kan tillägga, att jag samtalat med flere personer, som tjenstgjort på denna båt, och de hafva alla omtalat, huru ondt de slitit under den kalla årstiden, då båten varit förlagd på västkusten för att bispringa sjöfarande och fiskare. Om bord finnes ingenstädes någon plats, der besättningen kan gå in, då de icke hafva vakten, utan de måste hålla sig på det öppna däck, som öfverspolas af vattnet, hvilket i kölden fryser till is. Här af kunna herrarne väl förstå, huru de skola hafva det under den kallare årstiden.

Angående
anslag till en
2:dra klassens
kanonbåt.
(Forts.)

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag få förena mig med dem, som yrkat bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Danielson: Då den båt, som nu är ifrågasatt, jemväl är afsedd att blifva till gagn för handel och näringar, tror jag att här föreligger stora skäl för bifall, och då kammaren nyss afslagit det begärda anslaget till en tredje pansarbåt, tycker jag det vore underligt att nu afslå äfven detta anslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson: Det är då icke något skäl som herr Danielson anförde att, därför att kammaren nyss vägrade anslaget till pansarbåten, man nu skulle bevilja detta anslag, ty det vet nog herr Danielson, att i den gemensamma voteringen han får segern på sin sida om pansarbåten. Men först sedan det visat sig, huruvida pansarbåten går igenom eller ej, först då torde det vara skäl att öfverväga, om man bör lemna något anslag till den nu ifrågavarande båten.

Jag ber därför att fortfarande få instämma med herr Lasse Jönsson i hans yrkande.

Häruti instämde herrar *Persson* i Mörarp, *Bruse*, *Andersson* i Hasselbol, *Larsson* i Berga, *Truedson*, *Olsson* i Kyrkebol och *Lundström*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma, i hvad den afsåg Kongl Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen besvarad med öfvervägande ja. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad statsutskottet hemställt i 13:de punkten af utlåtandet n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit nämnda hemställan, i hvad den afser Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, men i öfrigt bifallit samma hemställan.

Omröstningen visade 80 ja och 107 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 14.

Angående
anskaffning
af artilleri-
materiel.

Till anskaffning af *artillerimateriel* hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1891 bevilja 770,550 kronor, men hemställde utskottet, att till anskaffning af artillerimateriel ett belopp af 336,000 kronor måtte på extra stat för år 1891 anvisas.

Äfven emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herrar *Lasse Jönsson*, *Sven Nilsson*, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörrarp, *N. Petersson* i Runtorp, *J. Jonson* i Fröstorp, *J. Anderson* i Tenhult, *H. Andersson* i Bringåsen, *L. F. Odell* och *L. P. Mallmin*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att till anskaffning af artillerimateriel ett belopp af 200,000 kronor måtte på extra stat för år 1891 anvisas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Lasse Jönsson: Som herrarne se, hafva jag och några andra reserverat oss mot beviljandet af detta anslag, såsom utskottet föreslagit detsamma. Vi hafva ansett, att, då regeringen mycket väl kunnat reda sig med anslaget förut, hvilket i fjol utgick med 50,000 kronor och i år utgått med 100,000 kronor, så borde Kongl. Maj:t nu, när anslaget ännu en gång blifvit fördubbladt, kunnat vara nöjd och anse den summa af 200,000 kr. tillräcklig. Jag skall därför anhålla, att anslagsbeloppet måtte nedsättas till 200,000 kronor i stället för det belopp, som utskottet föreslagit.

Herr Anderson i Tenhult: Såsom af betänkandet synes, har jag m. fl. mot utskottets hemställan i nu föredragna punkt anmält reservation. För sistlidna år beviljade Riksdagen till nu afsedda ändamål 50,000 kronor, och för innevarande år har den beviljat 100,000 kr. Nu har, såsom här synes, utskottet föreslagit att höja denna summa till 336,000 kronor. Jag och de med mig liktänkande hafva velat vara med om någon förhöjning i det anslag, som för innevarande år beviljats, men vi hafva icke velat gå så långt som pluraliteten inom utskottet, utan hafva velat stanna vid 200,000 kronor.

Sedan jag sagt detta, ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig m. fl. framställda reservationen.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gaf proposition först på bifall till utskottets hemställan och derefter på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till det yrkande, som innefattades i herr Lasse Jönssons m. fl:s vid punkten fogade reservation;

och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å statsutskottets hemställan i 14:de punkten af utlåtandet n:o 6, bifaller den vid punkten fogade, af herr L. Jönsson m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 107 ja mot 71 nej, hvadan kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkterna 15 och 16.

Biföllos.

§ 7.

Herr statsrådet m. m. friherre *H. Palmstierna* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående pension för aflidne lektorn *C. J. Blombergs* enka och barn; samt

angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Bjuf n:o 3 i Malmöhus län.

Dessa kongl. propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,52 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.